

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

TVORBA DEMINUTIV A AUGMENTATIV V SOUČASNÉ FRANCOUZŠTINĚ

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Pešek, Ph.D.

Autor práce: Hana Hrušková

Studijní obor: Učitelství anglického a francouzského jazyka pro 2. stupeň ZŠ

Ročník: 6.

2011

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 28. listopadu 2011

.....

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla velice poděkovat vedoucímu mé diplomové práce PhDr. Ondřeji Peškovi, Ph.D., za vedení práce, ochotu, vstřícnost, cenné rady a věcné připomínky, které mi byly při psaní práce velkým přínosem.

ANOTACE

Tématem této diplomové práce je tvorba deminutiv a augmentativ v současné francouzštině.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou vysvětleny základní pojmy, jako je slovo, slovtvorné procesy, dále pak především derivace a je podán přehled všech francouzských deminutivních a augmentativních sufixů.

Praktická část má dvě části. Nejprve je podán přehled všech slov zakončených na všechny deminutivní a augmentativní francouzské sufixy, které se nachází ve francouzském elektronickém slovníku Le Petit Robert. Dále, na základě práce s jazykovým korpusem InterCorp, dochází ke srovnání tvorby deminutiv a augmentativ v češtině a francouzštině.

Cílem je představit tvorbu deminutiv a augmentativ ve francouzštině a porovnat ji s češtinou.

ANNOTATION

This thesis deals with the formation of diminutives and augmentatives in the present-day French.

The thesis is divided into two parts, theoretical and practical. In the theoretical part there are explained the basic notions, such as: word, word formation processes, especially the derivation. Then the list of all augmentative and diminutive French suffixes is given.

The practical part consists of two parts. At first there are presented all the French words ending with the diminutive and augmentative suffixes, found in the French electronic dictionary Le Petit Robert. Then, there is a research made in a parallel language corpus Intercorp. This research is based on the comparison of the formation of diminutives and augmentatives in French and in Czech.

The aim is to introduce the formation of diminutives and augmentatives in French and then compare it with the Czech language.

OBSAH

1. Úvod	8
2. Slovo	9
2.1. Slovo a jeho pojetí ve strukturalismu	9
2.2. Slovo jako jednotka promluvy	11
3. Slovní zásoba a její vývoj	12
3.1. Produktivita, systémová disponibilita a rentabilita	12
3.2. Slovo tvorné procesy	14
3.2.1. Kompozice	14
3.2.2. Zkracování a krácení slov	15
3.2.3. Derivace	16
3.2.3.1. Kořen, kmen, afix	17
3.2.3.2. Sufixace	19
3.2.3.3. Prefixace	20
3.2.3.4. Alomorfy	20
3.2.3.5. Derivace parasynthetická, nepravá a regresivní	21
3.2.4. Augmentativum	22
3.2.4.1. Francouzské augmentativní sufixy	23
3.2.4.2. České augmentativní sufixy	24
3.2.5. Deminutivum	24
3.2.5.1. Francouzské deminutivní sufixy	26
3.2.5.2. České deminutivní sufixy	28
4. Frekvence výskytu jednotlivých sufixů a jejich historické rozvrstvení	29
5. InterCorp	55
5.1. Práce v jazykovém korpusu	56
5.2. Česká augmentativa a jejich francouzské ekvivalenty	57
5.3. Česká deminutiva a jejich francouzské ekvivalenty	58
5.3.1. Sufix –ek	58
5.3.2. Sufix –ík	59
5.3.3. Sufix –eček	61
5.3.4. Sufix –íček	62
5.3.5. Sufix –ánek	63
5.3.6. Sufix –ének	64

5.3.7. Sufix –ínek	65
5.3.8. Sufix –ečka	66
5.3.9. Sufix –ička	67
5.3.10. Sufix –enka/-ěňka	69
5.3.11. Sufix –ínka	70
5.3.12. Sufix –uška	70
5.3.13. Sufix –enečka	71
5.3.14. Sufix –átko	71
5.3.15. Sufix –ko	72
5.3.16. Sufix –ečko	73
5.3.17. Sufix –íčko	73
5.4. Přehled českých deminutiv a jejich francouzských ekvivalentů	74
5.5. Shrnutí výsledků výzkumu v jazykovém korpusu InterCorp	80
6. Závěr	82
7. Resumé	84
Použitá literatura	86

1. ÚVOD

Tématem této diplomové práce je tvorba deminutiv a augmentativ v současné francouzštině. Dále je mým cílem porovnat tvorbu těchto slov v obou jazycích a výskyt těchto slov v korpusu Intercorp.

V obecné části této práce nejprve vymezím pojem slovo, jeho pojetí v moderní lingvistice, konkrétně v pojetí strukturalistů. Dále specifikuji, co je to slovní zásoba, jak se vyvíjí a jakým způsobem je obohacována. Proto představím základní typy slovotvorných procesů, jako jsou kompozice, zkracování a derivace. Podrobněji se budu zabývat derivací, jakým způsobem obohacuje slovní zásobu, jaké jsou důležité faktory a jakou roli hraje v současné slovotvorbě. S ní jsou spojeny pojmy jako produktivita, disponibilita a rentabilita jednotlivých afixů. Dále je při derivaci podstatné vymezení pojmů kmen, kořen afix, ale také alomorfy. Pod pojem derivace spadají dvě podkategorie, a sice prefixace a sufixace. Sufixace je pro tvorbu deminutiv a augmentativ ve francouzštině nejdůležitější, proto se jí budu věnovat podrobněji. Každý sufix má tři základní funkce: sémantickou, gramatickou a kategorizační. Oproti tomu prefix plní pouze jednu základní funkci, sémantickou. Nakonec představím další druhy derivace, a sice derivaci parasynthetickou, nepravou a regresivní.

V další části práce se budu věnovat pojmům deminutivum a augmentativum a podám přehledný seznam všech deminutivních a augmentativních sufixů, a to jak ve francouzštině, tak v češtině a pokusím se podat jejich podrobnou morfologickou, syntaktickou a sémantickou charakteristiku.

Praktická část bude rozdělena na dvě části. V první z nich budu vyhledávat ve francouzském elektronickém výkladovém slovníku Le Petit Robert deminutiva a augmentativa zakončená na uvedené deminutivní a augmentativní sufixy a budu analyzovat jejich výskyt v jednotlivých stoletích. Ve druhé části budu v jazykovém korpusu InterCorp vyhledávat některá vybraná česká deminutiva a augmentativa a budu zkoumat jejich francouzské ekvivalenty. Z této analýzy bude možné vytvořit určitý přehled tvorby deminutiv a augmentativ v obou jazycích a porovnat, v jakém jazyce je jejich výskyt častější, popřípadě zda je ve francouzštině častější tvoření deminutiv a augmentativ pomocí sufixů, či zda k tomu volí jiné jazykové prostředky, a pokud ano, tak jaké.

2. SLOVO

Slovo je základní jednotka slovní zásoby v každém jazyce. Tato věta ovšem jen z části vyjadřuje složitost definice tohoto pojmu. Podle Filipce¹ je „slovo základní a primární jednotka lexikální roviny jazyka, buď jednočlenný lexém monosémický (jednočlenná lexie) nebo polysémický (polysémické slovo). Tato jednotka je dána invariantním vztahem specifické zvukové, grafické formy a specifického významu, plní specifické gramatické funkce, ve spojení s jinými takovými jednotkami vytváří jednotky vyšších rovin a svými paradigmatickými vztahy, formálními i významovými, se podílí na existenci dílčích systémů ve slovní zásobě. Existují dva druhy slov, slova potenciální v jazykovém systému a slova aktuální v řeči a v textu.“

Slovo vymezujeme graficky, je to jednotka, v psané formě oddělená od ostatních jednotek v textu a dobře od nich rozeznatelná. Ve francouzštině existují tři typy slov: slova morfologicky a graficky jednoduchá (*chien, chat, garçon*), dále slova složená z více morfémů, ale graficky jednoduchá (*inséparabilité*) a nakonec slova morfologicky a graficky komplexní (*pomme de terre*). V posledním případě se slovo skládá z více jednotek, které mohou existovat samostatně, ovšem jako celek tvoří nerozdělitelnou jednotku. Je proto nemožné říct např. *pomme vert de terre*. Slovo je především stabilní zvuková a grafická jednotka, pevně daná a neměnná, kódovaná, jejíž význam je arbitrární a známý všem mluvčím daného jazyka, je dán konvencí.

Ukázkou toho, jak těžké je definovat slovo je i fakt, že některé lingvistické teorie nemají zcela jednotný názor a v určitých rysech se odlišují. Zde se budu zabývat především teorií strukturalistů.

2.1. SLOVO A JEHO POJETÍ VE STRUKTURALISMU

Ferdinand de Saussure nerespektuje pojem slovo jako takové. Důležitější je pro něj signifiant (sluchový vjem) a signifié (koncept, představa), protože pouze ty jsou schopny popsat realitu. Slovo se mění. Jeho závěrem je, že je třeba hledat konkrétní jednotku jinde, než ve slově. Dokazuje to tím, že slovo jako takové odpovídá jiným pravidlům než konkrétní jednotky, které definoval právě jako signifiant a signifié. Ve slově můžeme rozlišit více složek, např. slovo *malheur-eux, désir-eux*, kde kromě kmene máme sufixy, či složeniny, kde je jeden výraz tvořen alespoň dvěma slovy, což

---

¹ Filipce, J., Čermák, F., *Česká lexikologie*. Academia, Praha 1985, s. 33.

je případ i některých gramatických forem (il a parlé).² Proto je tak těžké definovat hranici slova.

Další z představitelů strukturalismu, A. Martinet, představuje slovo, jako socio-kulturní jednotku všech jazyků, která ale skutečně neodpovídá lingvistické realitě. Pokud máme např. výrazy *parlerons* a *dans le château*, můžeme identifikovat tři morfémy, které mají formu a význam, v každém z těchto dvou výrazů. Vzniká tím ovšem otázka, proč první výraz obsahuje pouze jedno slovo a druhý tři. Je to z důvodu toho, že slovo *parlerons* obsahuje kořen *parl-* a dva sufixy, *-er* a *-ons*, které sami o sobě nemohou být považovány za slova, zatímco *dans* a *le* slova jsou. Mohou být označena jako minimální lingvistické znaky, jsou to nositelé sémantického obsahu. Další rozdíl spočívá v tom, že ve slově *parlerons* jednotlivé části od sebe nemůžeme oddělit, zatímco v *dans le château* ano. Oddělitelnost jednotlivých částí souvisí s problematikou flexe.³

A. Martinet nazývá nejmenší jazykový úsek nesoucí formu a význam moném. Grafické slovo ve výpovědi je tedy autonomní syntagma, které vyplývá z kombinace monémů. Monémy se dále dělí na monémy gramatické a na monémy lexikální, kterým se říká lexémy. Lexémy tvoří část jazyka, která se neustále rozrůstá a jejich počet je neomezený, zatímco monémy gramatické jsou dané a jejich počet je ucelený a neměnný. Vystává ovšem otázka, kam zařadit afixy. Jestli do skupiny gramatických monémů, protože jejich počet je přesně spočítatelný anebo do skupiny monémů lexikálních, protože umožňují tvořit nové lexikální jednotky. A. Martinet se přiklání ke druhé možnosti.⁴ Martinet se také zabývá otázkou slov odvozených a složených, kdy hranice mezi nimi není zcela jasná. To přikládá Martinet jistému kolísání v terminologii. Lexém neboli lexikální moném může na jednu stranu být kořen slova (*parl-*), lexikální moném volný (*chien, chat*), prefix či sufix (*pré-, -ard*), kombinace volných lexikálních monémů (*petit enfant*). Definici vytvořil nakonec tím, že vymezil kompozici vůči derivaci. Složenina se odlišuje tím, že je tvořena monémy, které existují jako volné formy, zatímco odvozenina obsahuje moném volný a moném, který není volnou formou, tzn. afix.⁵

---

² Gilbert, L., *La créativité lexicale*. Larousse, Paris 1997, s. 108.

³ Gilbert, L., *La créativité lexicale*. Larousse, Paris 1997, s. 109.

⁴ Gilbert, L., *La créativité lexicale*. Larousse, Paris 1997, s. 109.

⁵ Gilbert, L., *La créativité lexicale*. Larousse, Paris 1997, s. 109-110.

2.2. SLOVO JAKO JEDNOTKA PROMLUVY

V generativní gramatice je slovo definováno pouze v rámci jeho začlenění do syntaktické struktury věty. U obecných jmen se zkoumá, jestli jsou či nejsou obecná, životná, konkrétní, počitatelná, určitá, mužského rodu. U slovesa se zkoumá jeho tranzitivnost, jaké se k němu váže pomocné sloveso, zda je atributivní, faktivní, zda vyjadřuje děj, průběh, jestli vyžaduje životný podmět atd. Zde je patrné, že ne všechny rysy jsou syntaktického charakteru, některé z nich zahrnují sémantický rys, jako je konkrétnost, životnost, abstraktnost.

Slovo, jako jednotka promluvy, přestává být jednotkou slovní zásoby jazyka a stává se prvkem ve vyjadřování jednotlivce, prvkem jazyka, který má člověk ve své paměti. Tím, že se slovo začleňuje do specifického slovníku každého jedince, vstupuje do nových vztahů. Jedinec má tak k dispozici nepřeborné množství slov, ale vybírá si v dané situaci ta, která nejlépe odpovídají jeho komunikačnímu záměru, situaci a typu promluvy. Proto žokej použije při popisu svého koně *cheval*, nikoliv *canasson*, *bourrin* či *haridelle*, milovník koní zase použije výrazu jako *pouliche*, *trotteur*, *sauteur*, *yearling*. Existují slova běžně využívaná v komunikaci každodenního života, slova, která jsou v paměti každého člověka. Dále existuje slovní zásoba, která souvisí s profesním životem, kterou využíváme pouze v určitých situacích. Každý jazyk obsahuje i taková slova, o nichž má běžný mluvčí povědomí, ale v běžném životě je nepoužívá. Každý jedinec pochycuje při komunikaci s ostatními nová slova a neustále si rozšiřuje svoji slovní zásobu. Rozpětí individuální slovní zásoby (idiolektu) souvisí jak s fyziologickými (věk, pohlaví) tak sociologickými (rodinné zázemí, výchova, kultura, způsob života, mezilidské vztahy, region, zaměstnání, sociální třída) faktory. Rozmanitost významové hodnoty slov je velice složitá záležitost. V každé promluvě je použit určitý typ slovní zásoby. Proto je důležité rozlišovat mezi jejími typy, zda se jedná o jazyk hovorový, spisovný atd. Proto vznikla jazyková norma, od které se dají odlišit jednotlivé jazykové odchylky. V jednotlivých větných realizacích se odlišuje psaný a mluvený jazyk, vznešený či hovorový, slova mezinárodní či cizí, slova nová a zastaralá. Jednotlivá slova mohou ze skupin přecházet. Slovo, které patřilo do hovorové

řeči, se může vlivem častého používání přesunout do spisovné. Stejně tak dříve frekventované slovo, které se může dostat na periferii slovní zásoby.⁶

3. SLOVNÍ ZÁSoba A JEJÍ VÝVOJ

Slovní zásoba každého jazyka je systém, který se neustále vyvíjí a rozšiřuje. To je dáno především potřebou pojmenovávat nové věci z různých oblastí lidské činnosti. Na druhé straně, v menší míře, některé lexikální jednotky zanikají. Proto je velmi těžké určit přesný počet slov v jednotlivých jazycích. Slovní zásoba jazyka, se všemi jeho nářečímí, se nazývá celonárodní lexikální zásoba. Jádro spisovného jazyka tvoří základní lexikální fond. Pod ten spadá jádro lexikální zásoby, to znamená slova aktivně užívaná všemi členy daného jazykového společenství., tzv. aktivní lexikální zásoba. Rozlišujeme také pasivní lexikální zásobu, tzn. slova, o kterých má mluvčí jazyka povědomí, ale v běžném životě je nepoužívá. Opakem jádra lexikální zásoby je periferie, slova málo frekventovaná, slova, která se ještě plně nevžila či teprve nedávno vstoupila do daného jazyka.⁷

Danielle Corbin⁸ na otázku, zda se vyvíjí slovní zásoba, odpověděla následujícím způsobem: „ Pokud se slovníkům nedaří udržet tempo s vývojem slovní zásoby, je to z části dáno tím, že předpoklady byly mylné, alespoň co se týče slov odvozených. Tato slova, v pravidelném užívání, ani nevznikají, ani nezanikají. Jsou stále přítomná v jazyce, pokud pravidla, podle kterých jsou tato slova tvořena a báze, ke kterým jsou připojována, jsou stále přítomny v jazyce. Je marné zjišťovat první objevení odvozeného slova v jazyce. Jediné, co se dá zjistit, je jeho aktualizace v promluvě a ne jeho vstup do jazyka.“

3.1. PRODUKTIVITA, SYSTÉMOVÁ DISPONIBILITA A RENTABILITA

Produktivita je pojem, který se pojí se slovo tvornými procesy. Pod tímto pojmem je potřeba si představit kvantitu slov, která byla vyprodukována pomocí určitého sufixu. Tento pojem je velice úzce spjat s dalšími dvěma pojmy, a sice disponibilita a rentabilita. Co se týče deminutiv a augmentativ ve francouzštině, je potřeba hledat sufixy, které jsou produktivní ve velké míře a ty, které jsou produktivní

⁶ Gilbert, L., *La créativité lexicale*. Larousse, Paris 1997, s. 123-129.

⁷ Filipec, J., Čermák, F., *Česká lexikologie*. Academia, Praha 1985, s. 15.

⁸ Corbin, D., *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. Vol. 1. Tübingen, Niemeyer 1987, s. 40.

méně. Nejproduktivnějším augmentativním sufixem v hovorové francouzštině (la langue familière) je jednoznačně sufix *-ard, -arde*. Tato informace vyplývá z výsledku hledání v *Le Trésor de la Langue française informatisé*. Z celkového počtu 95 nalezených slov je jich právě 67 zakončeno na tento sufix. Naopak nejméně produktivním augmentativním sufixem je *-âtre*. Tento sufix se při vyhledávání nevyskytl ani v jediném slově v hovorové francouzštině.

Fakt, že je sufix *-ard, -arde* produktivnější než sufix *-âtre* pramení také z toho, že je možné ho připojit k různým bázím. Může se pojit jak s bází adjektivní, tak i s bází substantivní a verbální. Oproti tomu sufix *-âtre* se pojí pouze s bází adjektivní. Čím větší má daný sufix využití, tím produktivnější může být.

Danielle Corbin definuje pojem produktivita následovně:“ Produktivita označuje možnost mluvčích jazyka disponovat určitým derivačním pravidlem bez jakýchkoli jiných omezení, než těch, která z tohoto pravidla vyplývají, a nemůže se měřit s rentabilitou odvozených slov závislých na této tvorbě.“⁹ Dále dodává že:“ Ve skutečnosti produktivita označuje jak pravidelnost výsledných formací, disponibilitu afixu, tzn. možnost vytvářet nedoložené odvozeniny, vyplnit mezery v doložené slovní zásobě, tak rentabilitu, tzn. možnost aplikovat na velký počet bází a/nebo vytvořit velký počet doložených slov odvozených.“¹⁰

Pojem disponibilita značí dostupnost daného afixu, který buď v jazyce dostupný je, nebo ne. Rentabilita neboli výnosnost spadá pod externí faktory. Je spjata také s určitým počtem a povahou omezení. Rentabilita se opírá o variace v inventářích, lexikografických či jiných a i ty jsou podrobeny kolísání. Mohou nastat i situace, kdy se dva prostředky stejného slovtvorného pravidla dělí o rentabilitu.

Pojmy produktivita, rentabilita a disponibilita jsou ve slovtvorných procesech propojené. U derivace je nejprve podstatné, zda je daný afix dostupný, čili disponibilní. Pokud ano, je otázkou jakou měrou je rentabilní, kdy rentabilita se chápe v tomto

---

⁹ Corbin, D., *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. Vol. 1. Tübingen, Niemeyer 1987, s. 42.

¹⁰ Corbin, D., *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. Vol. 1. Tübingen, Niemeyer 1987, s. 177.

případě ve smyslu systémových omezení. Potom nastupuje produktivita afixu, kolik slov v určitém časovém období díky němu vzniklo.¹¹

3.2. SLOVOTVORNÉ PROCESY

V lexikologii rozlišujeme tři základní procesy tvoření nových slov: kompozici, zkracování a derivaci. Derivací se budu zabývat podrobněji v samostatné kapitole, protože je pro tvoření augmentativ a deminutiv ve francouzštině nejdůležitější, tudíž je potřeba vysvětlit základní pojmy a pravidla, která jsou s tímto slovotvorným procesem spojená. Zde představím stručně kompozici a zkracování, a dále také krácení slov, které je potřeba od zkracování slov odlišit.

3.2.1. KOMPOZICE (LA COMPOSITION)

Kompozice je proces, při kterém se pojí dvě či více slov, která vytvářejí slovo nové, které se skládá alespoň ze dvou slovotvorných základů. Tato slova, spojená v kompozitu dohromady, vytváří nový celek a mohou mít jiný smysl, než jaký mají, pokud se vyskytují odděleně.

Soudržnost složeniny je ve francouzštině dána funkcí, fonickými rysy a přízvukem a neoddělitelností jeho komponentů. Ve francouzštině nehraje ortografické kritérium rozhodující roli. Slova se mohou psát dohromady (*bientôt*), s pomlčkou (*porte-manteau*), nebo jako víceslovná spojení (*à peu près*). U některých slov ortografie kolísá, *porte-manteau* se v některých dokumentech vyskytuje i dohromady, *portemanteau*.

Nejpřehlednější rozdělení kompozit nabízí Štichauer¹². Kompozita dělí podle syntaktického vztahu na koordinační, subordinační a atributivní. Každá z těchto skupin může být ještě rozdělena na kompozita endocentrická a exocentrická.

U koordinačních kompozit je vztah mezi oběma referenty slučovací, navzájem koordinují význam složeniny. U subordinačních je jeden z komponentů hlavou složeniny a určuje komponent druhý. U atributivních je jeden element hlavou a druhý atributem. Do tohoto typu vztahu mohou vstupovat pouze adjektiva a substantiva.

---

¹¹ Štichauer, P., *Tvoření slov v současné italštině*. Nakladatelství Karolinum, Praha 2007, s. 25-26.

¹² Štichauer, P., *Tvoření slov v současné italštině*. Nakladatelství Karolinum, Praha 2007, s. 76-83.

Endocentrická složenina je taková, ve které má referent charakteristiku jednoho z elementů a je pojmenován po tom druhém. U exocentrických pouze obě slova dohromady dávají referenci.

3.2.2. ZKRACOVÁNÍ A KRÁCENÍ SLOV (LA SIGLAIISON ET L'ABRÉVIATION)

V tomto slovotvorném procesu dochází ke zkracování slova, nebo skupiny slov, na jednoslovná pojmenování, která jsou tvořena počátečními písmeny daného slova nebo skupiny slov. Tato slova mohou být psána buď malými, nebo velkými písmeny. Mohou tak vzniknout buď zkratky grafické: M. (monsieur), Mme. (madame), svp (s'il vous plaît), etc. (et cetera) nebo zkratky graficko-fonické. Ve francouzštině existují dva druhy zkratek, tzv. sigles (zkratky) a akronyma (acronymes). Zkratky, které vznikají pomocí slovotvorného procesu zvaného siglaison, se tvoří tak, že se bere počáteční písmeno z každého slova ve spojení. Tato písmena se hláskují (TGV, BD). Tento proces je typický pro běžný jazyk.

Akronyma se nevyslovují hláskováním jednotlivých písmen, ale čtou se jako běžná slova (SIDA – Syndrome de l'immunodéficience acquise; Fnac – Fédération nationale d'achats; CAF – Caisses d'Allocations Familiales). Některé zkratky a akronyma mohou změnit pravopis slova, např. la bédé. Tento proces je velmi produktivní a souvisí s ekonomičností jazyka a se snahou mluvčích usnadnit si co nejvíc jazykový projev. Dále mohou vznikat zkratky z počátečních slabik a vyslovují se také jako klasická slova, v češtině např. Čedok. Toto slovo se integrovalo do češtiny tak, že se skloňuje podle pádů češtiny.

U zkracování je potřeba dodat, že se zkracují slova frekventovaná a různé fyzikální, matematické či chemické pojmy, např. kg (kilogramme), cm (centimètre), h (heure). Některé zkratky jsou uznány a používány celosvětově, např. UNESCO, UNICEF.

Krácení je slovotvorný proces, při kterém dochází u delších slov ke ztrátě slabik nebo hlásek. Nedochozí k vytváření nových pojmenování, pouze k vytváření nových tvarů u slov již existujících. V případě, že dochází ke ztrátě koncové slabiky nebo slabik, se jedná o apokopu. Ve francouzštině můžeme najít příklady jako *prof* od slova *professeur*, *ciné* od *cinéma*, *photo* od *photographie*, *télé* od *télévision* apod. Dále při krácení může slovo přijít o počáteční slabiku, v tom případě se jedná o aferézu. Ve

francouzštině existují případy jako *Ricain* od *Américain*, *bus* od slova *autobus*, atd. Posledním případem krácení slov je synkopa, kdy dochází ke ztrátě hlásek či slabik uvnitř slova, příkladem ve francouzštině může být např. slovo *maths* od *mathématiques*. Je zachován začátek slova *math* a koncová souhláska *s*, vnitřní hlásky slova mizí.

3.2.3. DERIVACE (LA DÉRIVATION)

Derivace neboli odvozování je slovtvorný proces, při kterém se ke kořeni slova připojují afixy, tzn. prefixy nebo sufixy. Kořen je morfém slova, který nese základní význam. Nelze ho dále členit na menší významové jednotky. Přidáváním prefixů a sufixů a spojováním s jinými kořeny se vytvářejí nová slova a modifikuje původní význam. Z jednoho nebo více kořenů, případně i z jednoho nebo více prefixů a sufixů se skládá kmen slova. Kořen slova zůstane, pokud odebereme všechny afixy. Kořenem slova může být adjektivum, substantivum nebo sloveso, jedná se o vstupní kategorie. Výstupní kategorie mohou být substantivum, adjektivum, sloveso nebo adverbium.

Derivace je velice častým a oblíbeným slovtvorným procesem ve francouzštině, což je dáno snahou po stručnosti a zkratkovitosti, i když není tak frekventovaná jako v jiných jazycích. To je způsobeno třemi činiteli: fonetickým, sémantickým a typologickým.

Fonetický se projevuje oněměním a redukcí nepřízvučných sufixů jakými byly některé latinské sufixy (např. *-ulus*, *-ius*, *-is*), ztrátou koncových souhlásek, neschopností odvozovat od jednoslabičných základů (*père*), fonetickou homonymií sufixů *-ant*, *-an*, *-ent*.

Sémantický činitel se projevuje tím, že derivované slovo má tendenci významově se osamostatnit a izolovat se od svého základu. To je charakteristické zejména pro deminutiva, *chevalet* neznamena *petit cheval*, *menotte* není to samé co *petite main*. Je to rys typický pro izolační jazyk, tento sémantický činitel je tedy současně projevem izolačních tendencí. Také je problematické odvozování od víceslovných pojmenování, protože je zde patrná složitost takového procesu (*chemin de fer – ferroviaire*). Typologický činitel souvisí s tím, že francouzština je jazyk analytický a spojení slov místo derivátu je analytickému principu francouzštiny mnohem bližší.

Typologický činitel je úzce spjat s činitelem sémantickým.¹³ V derivaci existují určitá derivační pravidla, s jejichž pomocí vznikají nová slova. Nově vzniklá slova mohou být rozdělena do čtyř skupin:

1. Slova možná - doložená. Tato slova jsou pevnou součástí daného jazyka a můžeme je nalézt ve slovníku nebo v korpusu.
2. Slova možná - nedoložená. To jsou slova hypotetická. Znamená to, že můžeme takové slovo vytvořit, například spojením určitého kořene a sufixu, slovo je tedy teoreticky možné, ale nenajdeme ho v žádných zdrojích.
3. Slova nemožná – nedoložená. Taková slova mohou vzniknout spojením nevhodného afixu s nevhodnou bází. Pokud máme například sufix – on, který se pojí pouze se substantivní bází, tak jeho spojením s bází adjektivní by vzniklo slovo nemožné – nedoložené.
4. Slova nemožná – doložená. Zvláštní skupina slov, která se může zdát na první pohled nelogická. Jedná se o slova, která představují buď výjimky, nebo tzv. analogické formace, které umožňují nepředpověditelné rozšíření nějaké jinak pravidelné morfologické struktury.¹⁴

3.2.3.1. KMEN, KOŘEN, AFIX

Jak je již zmíněno výše, při derivaci se ke kořeni slova připojují přípony neboli afixy. Kořen slova je část gramatické struktury pojatá jako východisko, např. v tvoření slov nebo syntaktická složka generativní gramatiky. Vycházet se může buď jen z kořene slova, nebo kmene slova. Ten je tvořen kořenem slova a kmenovou samohláskou. De Saussure nazývá kořen slova *racine*, který je podle něho základní a dále nedělitelná část slova, společná všem slovům z jedné rodiny slov (*famille de mots*). Úsek slova můžeme nazvat a analyzovat jako kořen a může mít lexikální status, pokud:¹⁵

- se shoduje se slabičnými vlastnosti francouzštiny
- je možné jej zařadit do jedné z hlavních lexikálních kategorií
- je možné ho interpretovat
- má syntaktické vlastnosti

¹³ Šabršula, J., *Základy francouzské lexikologie*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1983, s. 77.

¹⁴ Štichauer, P., *Tvoření slov v současné italštině*. Nakladatelství Karolinum, Praha 2007, s. 16-17.

¹⁵ Corbin, D., *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. Vol. 1. Tübingen, Niemeyer 1987, s. 186-187.

- je možné jej použít ke tvoření jiných slov, doložených či nikoliv
- slova vytvořená na základě této báze a afixu udržují mezi sebou syntaktické a sémantické vztahy, které lze najít u jiných párů slov, které mezi sebou mají stejný formální vztah

Danielle Corbin to ilustruje na příkladu slov *omelette* a *maisonnette*. Na rozdíl od slova *maisonnette*, kde může najít kořen *maison* a deminutivní sufix *-ette*, u slova *omelette* není rozklad na *omel-* a *-ette* možný, protože slovo *omelette* není derivát.

Význam slova *omelette* nekoresponduje s *petit(e) omel(le)*, neexistující slovo *omel(le)* navíc neznamena *grande omelette*. Fakt, že ke slovu *omelette* nemůžeme přiřadit sémantickou interpretaci v souladu s jeho morfologickou strukturou má za následek, že slovo *omel(le)* nelze zařadit do žádné lexikální kategorie, nemá žádné syntaktické vlastnosti, nelze ho použít jako základ pro tvoření nových slov. Z toho vyplývá, že slovo *omelette* není derivát, protože ho nelze rozložit na menší struktury.

Corbin přidává ještě jeden příklad se slovem *carpette* (*petit tapis*), který už je složitější. Toto slovo můžeme rozložit na *carp-* a *-ette*. Problém je ovšem v tom, že základ *carp-* nemá v žádném jiném doloženém francouzském slově kromě tohoto významu *tapis*. Od tohoto základu tedy nemohou být odvozena žádná jiná slova, která by nějak s tímto významem souvisela. Z toho plyne, že ačkoliv se slovo *carpette* tváří jako derivát, nemůže být *carp-* bráno jako báze. Danielle Corbin nazývá tato slova, která mají jistou vnitřní strukturu, ale která neodpovídají všem podmínkám, aby mohla být nazvána deriváty, *des mots complexes non construits*. Tato slova tvoří přechod mezi derivovanými slovy (*les mots construits*) a slovy nederivovanými (*les mots non construits*).¹⁶

Afixy jsou lexikální morfémy, přidané ke kořeni nebo kmeni slova, které modifikují jeho význam. Dělí se na prefixy – přidané na začátek slova, nebo sufixy – přidané na konec slova. Afixy se vždy vážou na kořen slova, nemohou existovat sami o sobě, nejsou autonomní, tzn., že nemohou figurovat v syntaktických vztazích, nezastupují žádné slovnědruhové kategorie. Na druhou stranu jsou nositeli sémantického významu, který lze předpovědět. Např. prefix *re-* má v sobě zahrnutý

---

¹⁶ Corbin, D., *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. Vol. 1. Tübingen, Niemeyer 1987, s. 188.

význam opakování a sufix *-ette* sémantickou motivaci, lze odvodit, že se jedná o deminutivní význam a slovo ženského rodu.

3.2.3.2. SUFIXACE

Sufixace spadá pod derivaci, a jedná se o slovotvorný proces, při kterém se, jak už bylo zmíněno výše, přidává k bázi slova sufix, který je vždy na konci slova. Suffixy ve francouzštině obvykle začínají na samohlásku, a proto je občas přidána mezi kořen slova a sufix spojovací souhláska (café – cafetier). Také se někdy vkládá souhláska i ve slovech zakončených na souhlásku (noir – noircir). V některých případech je naopak koncová souhláska potlačena (allemand – allemanique). Suffixy mají několik funkcí, a to sice funkci sémantickou, gramatickou a kategorizační.

Sémantická funkce sufixů spočívá v tom, že mění význam slova. Některé suffixy mají schopnost změnit částečně význam báze. V tomto případě se nemění gramatická třída derivátu a zůstává shodná s gramatickou třídou báze, tzn. pokud je báze substantivní, je derivát také substantivum atp. Tento případ se týká právě především sufixů deminutivních a augmentativních. Např.: amour – amourette, blanche – blanchâtre, vin – vinasse. Přidání sufixu ke slovní bázi může také značně omezit její význam a ze slova s mnoha významy se po přidání sufixu stane slovo konkrétní (souten- od slov. soutienir - souteneur).

Gramatická funkce souvisí s příslušností ke slovnímu druhu. Podle tvaru sufixu se dá většinou odvodit, o jaký slovní druh se jedná. Každý sufix tedy značí morfosyntaktickou třídu derivátu, který byl pomocí něho vytvořen.

Kategorizační funkce souvisí s gramatickým rodem derivátu. Podle sufixu lze poznat, zda se jedná o slovo mužského či ženského rodu. Např. sufix *-ance*, *-tion* značí vždy rod ženský, naopak *-isme*, *-age* naopak rod mužský. Je důležité poznamenat, že většinou se určitý sufix váže k bázi náležející do jednoho, maximálně dvou slovních druhů. Niklas-Salminen uvádí příklad sufixu *-ité*, který se vždy pojí pouze s adjektivní bází. Jsou ale i takové, např. augmentativní sufix *-ard*, který se může pojit jak s bází verbální, tak adjektivní či substantivní.¹⁷

---

¹⁷ Niklas-Salminen, A., *La lexicologie*. A.Collin, Paris 1997, s. 53-56.

Jak již bylo zmíněno výše, některý sufix může být více produktivní než ostatní. Tento fakt souvisí s disponibilitou daného sufixu. Aby mohl být sufix produktivní, musí se jasně odlišovat od bází, ke kterým je přidán. Určitý sufix může být v daný moment disponibilní, ale nemusí být dostatečně produktivní. Naopak jiný sufix, který již disponibilní není, mohl být v určitém časovém období nejproduktivnější. To, zda určitý sufix bude nebo nebude produktivní, závisí na potřebě jazyka vytvářet konkrétní typy slov. Tvorba nových slov závisí samozřejmě jak na historickém, kulturním tak sociálním kontextu. Potřeby jazyka se neustále mění, stejně jako se mění okolnosti, v jakých jazyk funguje, je používán a vzniká jeho slovní zásoba.

3.2.3.3. PREFIXACE

Jen okrajově bych ráda zmínila také prefixaci. I když není pro tvorbu deminutiv a augmentativ podstatná, je také součástí derivace. Jedná se o slovotvorný proces, při kterém je před bází přidán afix – prefix. Na rozdíl od sufixace, při prefixaci se nemění slovní druh. Ten zůstává stejný, jen se modifikuje význam derivátu. Např. *partir* a *repartir* – obě tato slova jsou slovesa, u *repartir* byl přidán prefix *re-*, který znamená opakování. Slovo tedy nemění gramatickou kategorii, pouze se modifikuje sémantický význam. Na rozdíl od sufixů mají prefixy pouze sémantickou funkci. Gramatická ani kategorizační funkce se zde nevyskytuje. Prefix nemá ani schopnost indikovat o jaký slovní druh se jedná (prefix *re-* se může pojit jak se slovesem, tak substantivem), ani jakého rodu dané slovo je.

3.2.3.4. ALOMORFY

Alomorf je systémová varianta jednoho a téhož morfému. Mohou se vyskytnout při spojení afixů a báze. Změna se týká koncového zakončení, ale nikdy ne začátku morfému či báze, tzn., že začátek báze, který je v kontaktu s prefixem, se nemůže nikdy změnit. Mohou se vyskytnout dva druhy alomorfů, alomorf afixů či alomorf báze.

U prefixů nedochází k takovým změnám. Pouze v případě, že prefix končí na samohlásky a báze na samohlásku začíná, může dojít ke vložení výplňkové souhlásky, jako v případě prefixu *dé-/dés-*. Situace je komplikovanější u sufixů. I zde dochází ke změnám koncového sufixu na základě zakončení báze slova. Použití alomorfů daných sufixů závisí na mnoha faktorech, důležitou roli hrají i faktory historické. U alomorfů

bázi musíme brát v úvahu etymologický základ slova. Rozlišují se zde dva druhy derivace – *dérivation savante* (derivace převzatá z latiny a latinských základů slov) a *dérivation populaire*, která odpovídá pravidlům francouzské derivace.¹⁸

Souvisí to s tím, že francouzština je románský jazyk, který vznikl z latiny. Mnoho francouzských slov má tedy latinský původ, který je u některých z nich na první pohled patrný. Ve francouzštině existují tzv. dublety, dvě rozdílná slova pocházející ze stejného latinského základu, kdy ovšem jedno slovo je *savant* a druhé *populaire*. Jedno slovo z dubletu má tedy latinský původ, druhé je z latiny vypůjčené. V prvním případě slovo prodělá změnu a přizpůsobí se francouzskému fonetickému systému, druhé slovo prodělá změny jen minimální. Ve slovech se tedy vyskytují vokalické alternace: y/a (*mûr/maturité*), œ/ɔ (*cœur/cordial*), wa/e (*loi/légal*).¹⁹ Tyto alternace báze vznikají právě, pokud dochází k přidání sufixu k základní bázi.

3.2.3.5. DERIVACE PARASYNTETICKÁ, NEPRAVÁ A REGRESIVNÍ

Parasyntetická derivace je slovotvorný proces, při kterém je ke slovu připojen současně sufix a prefix. Můžeme rozeznat dva druhy parasyntetických derivátů. V prvním případě máme nejprve bázi, ke které se přidá sufix a poté prefix (*rage*→*rager*→*enrager*). Druhý případ znamená, že k bázi se prefix a sufix připojí najednou, protože slovo jinak nemůže samostatně existovat pouze se sufixem (*bourgeois*→*embourgeoiser*).²⁰ Někteří lingvisté považují za parasyntetické deriváty pouze tato slova a argumentují právě tím, že báze v jazyce funguje jako nezávislá jednotka.

Nepravá derivace, někdy také nazývaná nulová derivace, je slovotvorný proces, při kterém nedochází k žádné morfologické změně slova. Slovo mění slovní druh bez jakékoliv změny formy. Může se týkat všech slovních druhů od sloves až po předložky, kdy přidáním členu se ze slov stávají substantiva (*le boire*, *le vrai*, *le bleu*, *le pour et le contre*, *des si* atp.). Nepravá derivace je typická především pro analytické jazyky, v syntetických jazycích se vyskytuje zřídka.

---

¹⁸ Niklas-Salminen, A., *La lexicologie*. A.Collin, Paris 1997, s. 65.

¹⁹ Niklas-Salminen, A., *La lexicologie*. A.Collin, Paris 1997, s. 66.

²⁰ Niklas-Salminen, A., *La lexicologie*. A.Collin, Paris 1997, s. 63-64.

Regresivní derivace je takový druh derivace, při kterém ze slova původně delšího vzniká slovo kratší. Často dochází k odejmutí verbálního sufixu a vzniku substantiva (pêcher→pêche, troubler→trouble). Někdy mohou vznikat deriváty ze substantiv pouze odejmutím koncové samohlásky (médecine→médecin, lexicographe→lexicographie), nebo mohou vznikat adjektiva od substantiv odejmutím a modifikací koncového sufixu (violette→violet, châtaigne→châtain).²¹

3.2.4. AUGMENTATIVUM

Augmentativum se tvoří připojením augmentativního sufixu ke kmeni slova. Jak augmentativní, tak depreciativní sufixy modifikují původní význam daného slova, ale nemění jeho gramatickou kategorii, jak je již zmiňováno výše. Augmentativní sufixy jsou sufixy, které připojením ke kmeni slova jeho význam zveličují, často s negativním hodnocením; depreciativní sufixy připojením ke slovnímu kmeni znevažují jeho význam.

Augmentativa jsou tedy: „jména zveličelá, tj. jména, která k významu základového jména podstatného přidávají doplňující odstín augmentativnosti, zhrublosti. Z hlediska onomaziologického jde tu tedy rovněž o kategorii modifikační: substanční pojem základového jména se tu obohacuje o příznak zhrublosti, nerozlučně spjatý s citovým příznakem pejorativnosti, který má v tomto svazku výrazně dominantní charakter (...). Kvantitativní hodnocení většího rozsahu, popř. větší míry vzhledem k základovému jménu je u slovtvorných augmentativ vždy provázeno emocionálním zabarvením, záležejícím v hanlivém, někdy jen familiárním hodnocení předmětu; nebo – a to častěji – vyjadřují augmentativa jen příznak kvalitativní, expresivní, opět depreciativní, pejorativní.“²²

---

²¹ Šabršula, J., *Základy francouzské lexikologie*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1983, s. 107.

²² Daneš, F., Dokulil, M., Kuchař, J. (a kol. pracovníků Ústavu pro jazyk český ČSAV), *Tvoření slov v češtině 2*. Academia, Praha 1967, s. 531.

V současné francouzštině existují následující augmentativní a depreciativní sufixy:

Sufix substantivní	Sufix adjektivní
- ard, - arde	- ard, - arde
- asse	- asse
- on	- âtre
	- aud, -aude

Z výše jmenovaných sufixů je sufix *-on* augmentativní. Suffixy *-ard*, *-arde*, *-asse*, *-âtre*, *-aud*, *-aude* jsou sufixy depreciativní.

3.2.4.1. FRANCOUZSKÉ AUGMENTATIVNÍ SUFIXY²³

Sufix *-ard*, *-arde*

Tento sufix pochází z germánského *-rd* od adjektiva *hardus* – silný, pevný, které ve skladbě převzalo roli sufixu. Může se s ním pojit kořen:

- adjektivní – *le richard* (od adjektiva *riche*) *zbohatlík*
- substantivní – *le soiffard* (od substantiva *la soif*) *ochlasta, ožrala*.
- verbální – *le grognard* (od slovesa *grogner*) *bručoun*, *babillard* (od slovesa *babiller*) *tlachavý, štěbetavý*

Kořenem, se kterým se tento sufix pojí, může být substantivum označující²⁴:

- určitou konkrétní věc
- určitou morální lidskou chybu, např. *flemmard*, *froussard*
- vlastní jméno, zřídka také zkratka, která popisuje nějakou sociální nebo politickou skutečnost, např. *dreyfusard*, *smicard*, *quarante-huitard*
- etnikum, nebo konkrétní místo, např. *montagnard*, *campagnard*

Sufix *-asse*

Pochází z latinského *-aceam*. Kořen, s nímž se pojí, může být:

²³ Gilbert, L., *Fondements lexicologiques du dictionnaire. Grand Larousse de la langue française*. Larousse, Paris 1971-1978.

²⁴ <http://atilf.atilf.fr>

- a) substantivní – la vinasse (od substantiva le vin) *špatné víno*
- b) verbální – la lavasse (od slovesa laver) *řídka polévka, šlichta*
- c) adjektivní – fadasse (od adjektiva fade) *hrozně fádňí, bez chuti*

Sufix –on

Pochází z latinského –onem. Augmentativním se stal vlivem italštiny. Připojuje se k substantivnímu kořeni, vyjadřuje zveličelé jméno – např. le ballon (od la balle), le caisson (od la caisse)

Sufix –âtre

Vychází z latinského –astrum. Připojuje se ke kmeni adjektivnímu, označujícím barvu. Zřídka se může pojit také s kořenem substantivním. Označuje vlastnost v hanlivém smyslu – např. bellâtre (od beau) *hezoun*, douceâtre (od douce) *přesládlý*

Sufix –aud, -aude

Sufix pocházející z germánského –ald. Připojuje se k adjektivnímu kmeni. Vyjadřuje negativní míru vlastnosti – např. lourdaud (od lourd) *nemotorný, těžkopádný*, finaud (od fin) *vychytralý, chytrácký*.

3.2.4.2. ČESKÉ AUGMENTATIVNÍ SUFIXY

V češtině rozlišujeme augmentativní sufixy tří rodů, mužského, ženského a středního. Čtyřmi nefrekventovanějšími a nejvyužívanějšími sufixy jsou **–ák, -an, -(e)c** a **–isk(o)** a **–išt(ě)**. V češtině ovšem můžeme dělit sufixy na takové, kdy expresivní či augmentativní význam je u nich pouze okrajový, např. **–ák, -an, -ec; -ice; -isko, -iště**. Dále pak také na sufixy, u nichž právě převažuje význam expresivní, např. **–och, -ous, -oš, ouš, -as, -oun, -our, -da, -anda, -izna, -ajzna, -uše**.²⁵

3.2.5. DEMINUTIVUM

Je výsledkem lexikální derivace, kdy ke kořeni je přidán takový sufix, který zjemňuje význam slova. Deminutiva jsou zdobněliny, často mají konotační, citově

²⁵Daneš, F., Dokulil, M., Kuchař, J. (a kol. pracovníků Ústavu pro jazyk český ČSAV), *Tvoření slov v češtině 2*. Academia, Praha 1967, s. 532-533.

zabarvený význam. Mohou být tvořena také přidáním sufixu k vlastnímu jménu. Jak je již zmiňováno výše, deminutivní sufixy nemění gramatickou kategorii slova. Pokud přidáme tento sufix k substantivnímu či adjektivnímu kmeni, dané slovo zůstává substantivem či adjektivem.

Podle kolektivu autorů kolem M. Dokulila²⁶ je tvorba deminutiv jednou z nejdůležitějších modifikačních slovtvorných kategorií. Modifikační proto, že se modifikuje význam daného slova. Tvorba deminutiv je vymezena těmito znaky: “Deminutivum je motivováno základovým slovem – substantivem stejného rodu s nedeminutivním významem. Podmínkou pro začlenění odvozeného slova do souboru deminutiv je tedy existence základového substantiva nedeminutivního; v případech, kdy základové slovo této povahy neexistuje, nelze mluvit o deminutivu (...). Vzhledem k základovému slovu se deminutiva vyznačují hláskovou alterací, a to jednak alterací samohlásky základu, jednak alterací koncové souhlásky základu. Alterace samohlásek mají náhodnou povahu, kdežto alterace souhláskové jsou u příslušných sufixů závazné. Po stránce sémantické je deminutivum vzhledem k základovému slovu modifikováno, tzv. deminutivním příznakem; tento znak vyjadřuje jednak kvantitativní modifikaci, jednak modifikaci kvalitativní, emocionální (kladné, řidč. záporné citové hodnocení), anebo konečně obojí modifikaci zároveň (kvantitativní i emocionální).“²⁷

Ve francouzštině existují následující deminutivní sufixy:

Sufix substantivní	Sufix adjektivní
- ine	- elet, -elette
- iole	- et, -ette
- ol, -ole	- ichon, -ichonne
- on	- eron
- ot	- eton
- ule	- ille
- et, -ette	- illon
- ot, -ote nebo -otte	- in
	- ot, -ote nebo - otte

²⁶ Tamtéž, s. 494.

²⁷ Tamtéž, s. 495 - 496.

3.2.5.1. FRANCOUZSKÉ DEMINUTIVNÍ SUFIXY²⁸

Sufix –ine

Tento sufix pochází z latinského –inam. Připojuje se k substantivnímu kořeni. Vyjadřuje zdrobnělinu, např. chaumine (*chaloupka*), figurine (*figurka, soška*).

Sufix –iole

Z latinského –olum, přidává se ke kořeni končícím na *e* a *i*. Pojí se k substantivnímu kořeni. Např. artériole (*tepénka*).

Sufix –ol, -ole

Tento sufix je latinského původu –olum, stejně jako sufix –iole. Vlivem italštiny se ve francouzštině vkládá souhláska *r*. Kořen je většinou substantivní, zřídka může být verbální. Např. casserole (*kastrůlek*), banderole (*praporeček*).

Sufix -on

Původ tohoto sufixu je opět latinský ze sufixu –onem. Pojí se ke kořeni substantivnímu, který označuje věc nebo zvíře, v druhém případě označuje nově vzniklé deminutivum mládě, např. aiglon (*orlíček*), chaton (*koťátko*), ourson (*medvědě*). Výskyt kořene označujícího věc je řidší, dále může kořen označovat také mladou osobu.

Sufix –ot

Z latinského –ettum či –ottum. Pojí se k substantivnímu kořeni. Vyjadřuje zmenšenou velikost oproti velikosti slova, k jehož kořeni se připojuje. Např. îlot, billot, cageot.

Sufix –ule

Z latinského –ulum, -culum. Pojí se s kořenem substantivním. Vyjadřuje zdrobnělinu, např. plumule (*pírko*), veinule (*žilka*), animalcule (*zvířátko*) či monticule (*kopeček*).

---

²⁸ Gilbert, L., *Fondements lexicologiques du dictionnaire. Grand Larousse de la langue française*. Larousse, Paris 1971-1978.

Použití sufixu *-ule* je často omezeno na použití ve vědeckých a odborných subsystémech.

Sufix *-et, -ette*

Z latinského *-ettum*, pojí-li se k adjektivnímu kořenu, z latinského *-ittam*, pojí-li se k substantivnímu kořenu. Kořen, se kterým se pojí, může být tedy:

- a) adjektivní – *pauvret* (od adjektiva *pauvre*), *propret* (od adjektiva *propre*)
- b) substantivní – *livret* (od *le livre*), *maisonette* (od *la maison*)

Sufix *-et, -ette* nemá zdaleka takovou důležitost a postavení, jako deminutivní sufixy v češtině. Využití sufixu *-ette* je dnes malé. Označuje většinou deminutiva, u nichž se zmenšení netýká kvality, ale intenzity. Ve francouzštině se mnohem častěji používá slovo *petit*, které se umístí před slovo a tím zjemní, či zdrobí jeho význam.²⁹

Sufix *-elet, -elette*

Jeho původ je z latinského *-ettum*, zesílené souhláskou *l*. Kořen, ke kterému se připojuje, je:

- a) adjektivní – *rondelet* (od adjektiva *rond*)
- b) substantivní – *tartellete* (od *la tarte*)

Sufix *-ichon, -ichonne*

Z latinského *onem*, posílené skupinou hlásek *-ich-*. Pojí se k adjektivnímu kořeni. Např. *folichon* (od základu *fou/folle*), *maigrichon* (od adjektiva *maigre*). Může se vyskytnout i ve spojení s kmenem substantivním, jako v případě slova *cornichon* (od substantiva *corne*), s významem buď okurka nakládačka, nebo v pejorativním významu imbecile, pošetilec, hlupák.

---

²⁹ Šabršula, J., *Základy francouzské lexikologie*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1983, s. 82-83.

Sufix -eron

Z latinského –onem, s vsunutím –er-. Tento sufix, pokud je pojí k adjektivnímu kmeni, může označovat pejorativní substantivum. Pojí-li se ke kořeni nominálnímu, jeho význam je deminutivní. Např. vigneron, forgeron.

Sufix -eton

Opět z latinského –onem, s vsunutím –et-. Připojuje se k nominálnímu kořenu, např. panneton, caneton.

Sufix -ille

Z latinského –ilium. Kořen, k němuž se pojí, je substantivní. Např. brindille.

Sufix -illon

I tento sufix pochází z latinského –onem, s vložením –ill-. Pojí se ke kořeni substantivnímu. Např. bouvillon, oisillon, tortillon.

Sufix -in

Z latinského –inum. Pojí se k substantivnímu kořeni. Např. chevrotin, casaquin.

Sufix –ot, -ote nebo -otte

Z latinského –ottum. Připojuje se k adjektivnímu kořeni. Např. vieillot (*staričký*), petiot (*maličký*), maigriot (*hubeňoučký*).

3.2.5.2.ČESKÉ DEMINUTIVNÍ SUFIXY

Co se týče deminutivních sufixů v češtině, je tento jazyk stejně bohatý jako francouzština. Oproti ní ovšem v češtině můžeme najít deminutivní sufixy primární, sekundární a terciární. V mužském rodě jsou primárními sufixy mužského rodu **–ek, -ík, -ec**, sekundárními jsou **–eček, -íček, -ánek, -ének, -ínek**. U sufixů ženského rodu jsou primárními sufixy **–ika/-eka/-ka, -ice** a sekundárními **–ečka, -ička, -enka/-ěnka, -inka, -unka, -uška/-ouška**, terciárními potom jsou **–čička, -čenka/-činka, -enečka/-**

inečka, -ulenka/-ulinka. Primární deminutivní sufixy středního rodu jsou **-ko, -átko, -ce**, sekundární jsou **-čko/-ečko, -íčko, -enko/-énko, -inko, -átečko.**³⁰

Sekundární a terciární sufixy jsou určitým opakováním sufixů primárních, jak je patrné z výše uvedeného seznamu, můžeme říci, že jsou ještě o stupeň zdrobnější než deminutiva primární a vyjadřují ještě větší míru zdrobnělosti nebo citového zabarvení. Dále je důležité říci, že: „pro soustavu deminutiv je charakteristická značná synonymnost tvoření, to znamená, že k témuž základovému slovu je doloženo často více deminutiv tvořených různými sufixy, a to jednak deminutiv téhož stupně, jednak deminutiv dvojího či trojího stupně.“³¹

Je potřeba dodat, že tento jev je typický především pro češtinu, ve francouzštině se deminutivní sufixy sekundární a terciární nevyskytují. Pro vyjádření určitého stupně citovosti je ve francouzštině potřeba použít ještě jiných jazykových prostředků.

4. FREKVENCE VÝSKYTU JEDNOTLIVÝCH SUFIXŮ A JEJICH HISTORICKÉ ROZVRSTVENÍ

Na základě práce s francouzským elektronickým výkladovým slovníkem Le Petit Robert jsem zkoumala produktivitu jednotlivých sufixů a jejich rozvrstvení v průběhu století. Vyhledávání probíhalo tak, že jsem zadala příslušný sufix do pokročilého vyhledávání a z nalezených slov jsem třídila podle významu ta, která měla augmentativní či deminutivní význam. Slovník nebyl totiž schopný rozlišovat jednotlivé přípony, tzn. že například po zadání sufixu *-on* došlo k vyhledání i slov končících na sufix *-tion, -sion* atd. tudíž mým úkolem bylo daná slova rozlišit a roztrždit. Po vyhledání všech slov s příslušnými příponami jsem jednotlivá slova dále třídila podle století, aby byl patrný výskyt jednotlivých sufixů v průřezu staletími. Na závěr je potřeba dodat, že zjištěná čísla jsou pouze orientační, protože výzkum probíhal s použitím diachronního slovníku. Níže citovaná slova jsou pouze dochovaný výsek slov. Je možné, že slov s daným sufixem vzniklo v daném století mnohem víc. Ke zjištění přesného počtu slov by bylo potřeba pracovat se synchronními zdroji, tzn. se slovníky pocházejícími z daného století.

---

³⁰ Daneš, F., Dokulil, M., Kuchař, J. (a kol. pracovníků Ústavu pro jazyk český ČSAV), *Tvoření slov v češtině 2*. Academia, Praha 1967, s. 495.

³¹ Daneš, F., Dokulil, M., Kuchař, J. (a kol. pracovníků Ústavu pro jazyk český ČSAV), *Tvoření slov v češtině 2*. Academia, Praha 1967, s. 496.

Podle výsledků vyhledávání jsem dospěla k závěru, že nejčastějším sufixem je jednoznačně sufix *-ette*. Z celkového počtu 678 nalezených slov, jich pomocí tohoto sufixu bylo vytvořeno 151. Druhým nejčastěji se vyskytujícím sufixem je *-ard/-arde* s celkovým počtem 88 slov. Dále následuje *-et*, pomocí něhož vzniklo 67 slov. Výskyt ostatních sufixů je následující: deminutivní sufix *-on* 46 slov, adjektivní sufix *-et, -ette* a augmentativní sufix *-asse* shodně 37 slov. Suffix *-ule* 36 slov, *-ot* 34 slov. Augmentativní sufix *-âtre* 26 slov, augmentativní sufix *-aud, -aude* 24 slov. Pomocí deminutivního sufixu *-in* bylo vytvořeno 22 slov. Deminutivní sufixy *-ine* a *-illon* shodně přispěly ke vzniku 17 slov, stejně jako augmentativní sufix *-on*. Suffixy *-ot/-ote/-otte* přispěly ke vzniku 16 slov. Dále sufix *-iole* 12 slov, sufix *-elet, -elette* 7 slov, deminutivní sufixy *-ol, -ole* a *-eron* shodně 6 slov. Pomocí sufixu *-ille* bylo vytvořeno 5 slov, *-ichon, -ichonne* 4 slova. Nejméně slov, a to sice 3, bylo vytvořeno pomocí sufixu *-eton*.

První slova s deminutivním či augmentativním sufixem se začala objevovat v 11. století, respektive v roce 1080, kdy vzniklo 5 slov: *gaillard, parâtre, un châtelet, une charrette, un échelon, un filet*. Z tohoto malého vzorku slov je nemožné ještě usuzovat o produktivitě jednotlivých sufixů. Proto bych se nyní ráda zaměřila na následující padesátiletí a podrobněji se zabývala jednotlivými slovy a jejich sufixy. Výsledkem této analýzy má být, jaký sufix byl v daném období nejproduktivnější a zda se slova s tímto sufixem ještě objevují v současnosti.

1100 – 1150

Deminutiva:

<i>une fossette</i>	1121
<i>jaunet, -ette</i>	1125
<i>un mantelet</i>	1138
<i>une pommette</i>	1138

Augmentativa:

<i>couard, -e</i>	1100
<i>marâtre</i>	1138

V první polovině 12. století byl jednoznačně nejčastějším sufixem sufix *-ette*. Tento se sufix se může pojit s velkým počtem bází, označujících věci každodenního života a je tudíž jasné, že jeho výskyt, i v následujících stoletích, bude převládat. Na

daných slovech můžeme vidět, že se spojil s bázemi *pomme* (jablko) s přenesením významu, *pommette* znamená jablíčko u pistole. Dále *mantelet* – krátky kabátek od *manteau* – kabát, *fossette* – důlek, jamka od *fosse* – jáma, důl. Sufix *-et/-ette* se dále může pojit i s adjektivními bázemi, což zde máme v jednom případě doložené na slově *jaunet, -ette*. Jinak se v tomto období vyskytly také sufixy *-âtre, -ard*, ale pouze v jednom případě. Můžeme vidět, že v tomto období převládá tvorba deminutiv nad tvorbou augmentativ.

1150 – 1200

Deminutiva:

un glaçon	1160
un guichet	1160
une clavette	1160
une maisonnette	1160
une vergette	1165
une herbette	1170
un charreton	1175
une croisette	1175
une bichette	1176
un agnelet	1177
un garçonnet	1185
un ruisselet	1188
un osselet	1190
un bassinnet	1190
un sachet	1190
une chambrette	1190
un chaperon	1190
une bossette	1195

Augmentativa:

un crapaud	1180
bâtard, -e	1190

Ve druhé polovině 12. století stále převládá sufix *-et, -ette*, z celkového počtu dvaceti slov je jich celkem patnáct vytvořeno právě pomocí těchto sufixů. Můžeme sledovat, že kmeny slov, k nimž se pojí deminutivní sufixy, mají souvislost s přírodou, např. *bassinnet, bossette, vergette, agnelet, osselet*. Dále mají také souvislost s lidskou činností, např. *guichet, clavette, maisonnette*. Můžeme také sledovat, že deminutiva od daných slov mohou také vzniknout umístěním adjektiva *petit/-e* před slovo, které slouží

jako kmen k připojení sufixu. Např. *maisonnette* – *petite maison*, *sachet* – *petit sac*, *agnelet* – *petit agneau*, *bassin* – *petit bassin*. U slova *chaperon* – kukla, pokrývka hlavy, dochází k tomu, že deminutivum nám pojmenovává pouze část z celkového významu slova sloužícího jako kmen pro vytvoření onoho deminutiva.

U slova *crapaud* – uličník, dochází připojením sufixu *-ard* ke germánskému kmeni slova *krappa* = *crochet* (háček, oklika) k posunutí významu.

Ve 12. století dále vzniklo dalších 25 slov, u kterých neznáme přesný rok vzniku. Mezi tato slova patří augmentativa: *bécasse*, *fillasse* a *ribaude*, a dále tato deminutiva:

un aiguillon	une amourette	follet, -ette	un auget
un anôn	une chansonnette	une gommette	
un chapelet	une clochette	une miette	
un affiquet	une fillette	une pochette	
un lardon	konec 12. století		
une bestiole	konec 12. století		
seulet, -ette	konec 12. století		
une chaînette	konec 12. století		
une veinette	konec 12. století		

Jak můžeme vidět, i mezi těmito slovy převládá opět sufix *-ette*. Můžeme sledovat, že se hojně tvoří zdobněliny od živočichů, např. *vachette*, *agnelet*, *oiselet*, *anôn*, či z rostlinné říše, např. *fleurette*, *herbette*, *ruisselet*. Dále protiklady *fillette* – *garçonnet* a především také mnoho zdobnělin k adjektivům, která se mohou spolu se substantivními kmeny také pojit se sufixy *-et/-ette*. Ve dvanáctém století se také začínají objevovat první slova zakončená sufixem *-asse*. Zajímavý je případ slova *bécasse*. V překladu znamená hloupá husa, zatímco kmen tohoto slova je *le bec* – zobák. Dochází zde tudíž opět k posunu významu, kdy na základě sémantické podobnosti odvozujeme význam celého slova.

1200 – 1250

Deminutiva:

un livret	1200
une lunette	1200

un oisillon	1200
simplet, -ette	1205
un porcelet	1210
une cordelette	1213
une allumette	1213
un mancheron	1217
une chemisette	1220
un poulet	1228
une barquette	1238
muret, -ette	1240
une poulette	1240
<u>Augmentativa:</u>	
un avorton	zač. 13. století

Na počátku 13. století můžeme sledovat, že vznikají obdoby k již existujícím deminutivům, např. dvojice *oiselet* – *oisillon* – mladý pták, ptáček. Dále také vznikají protiklady *poulet* – *poulette*. Kmeny *oiseau* a *poule* jsou velice rentabilní. Stále převládá jednoznačně sufix *-ette*. Zatím stále převládá tvorba deminutiv nad tvorbou augmentativ, které v tomto období vzniklo pouze jednou. Podstatná jména se tvoří v hojnějším počtu než adjektiva.

1250 – 1300

Deminutiva:

un sifflet	pol. 13. století
un corselet	1250
grandet, -ette	1250
une lancette	1256
un gantelet	1260
un bâtonnet	1260
un blanchet	1265
un coffret	1265
une bellette	1267
un chariot	1268
une chevillette	1275
un raton	1277
un chevrotin	1277
suret, -ette	1280
un banneton	1284
un coussinet	1285
un tonnelet	1295

un baquet	1299
<u>Augmentativa:</u>	
une paillasse	1250
idolâtre	1265
saumâtre	1298

Ve druhé polovině 13. století je patrné, že tvorba slov s deminutivními sufixy vzrůstá mnohem více, než tvorba augmentativ, což je dáno také tím, že počet deminutivních sufixů je mnohem větší než počet augmentativních. Stále jsou nejproduktivnějšími sufixy *-et/-ette*, což je ovšem dáno tím, že tyto sufixy jsou rentabilní, mohou se pojit téměř s jakýmkoli kmenem. Navíc, jak je již zmíněno výše, tento sufix se může vázat jak s adjektivními, tak substantivními kmeny je vždy disponibilní. Naopak sufix *-âtre*, který se váže pouze s kmenem adjektivním, se vyskytl ve druhé polovině 13. století pouze dvakrát, ovšem vzhledem k jeho rentabilitě, je toto číslo relativně vysoké. Dále můžeme pozorovat, že poprvé ve 13. století je disponibilní také sufix *-on, -ot, -elet, -eron, -eton, -ille* a *-in*. Dále v průběhu 13. století vznikla následující slova, u nichž opět neznáme přesný rok vzniku:

Augmentativa:

conard, -e
 papelard, -e
 salaud, -e

Deminutiva:

chaton, -onne	une canette
un cruchon	une chevrette
un oison	une couette
un angelot	une gambette
une gouttelette	une mallette
un cornet	une planchette
un jardinet	une sellette
jeunet, -ette	une ramille

un barbet	konec 13. století
un barbillet	konec 13. století
une bannette	konec 13. století

Obecně může říci, že 13. století bylo přínosem pro tvorbu deminutiv a augmentativ v tom smyslu, že začaly být disponibilní nové sufixy, kromě hojně používaných *-et, -ette*. Začal se více vyskytovat sufix *-ard, -on* a poprvé se objevují

nové sufixy, jakými jsou již zmiňované *-ot*, *-in* a také *-ille* ve slově *ramille* – větvička. Rozrůstá se také tvorba adjektiv, v tomto století vznikají např. *conard*, *jeunet/-ette*, *pauvret/-ette*, *suret/-ette* a dále adjektiva zakončená na *-âtre*: *saumâtre*, *idolâtre*. Počet vzniklých deminutiv převládá nad počtem augmentativ.

1300 – 1350

Deminutiva:

un moucheron	1300
une hachette	1300
une billette	1304
une collerette	1309
longuet, -ette	1314
une languette	1314
une échelette	1316
verdelet, -ette	1319
une époussette	1320
une pincette	1321
un biquet, -ette	1339
un boulet	1347
une cassette	1348
une tartelette	1349

Augmentativa:

écolâtre	1304
----------	------

V první polovině 14. století vzniklo pomocí deminutivních sufixů 14 slov, pomocí augmentativního sufixu *-âtre* vzniklo v té době pouze jedno slovo. V tomto období tedy byly disponibilní sufixy *-ette*, *-et*, *-eron*, *-âtre*. Poslední dva zmíněné sufixy byly sice disponibilní, ale nejsou příliš rentabilní, tzn., že počet bází, se kterými se mohou pojit, je omezen. Naopak rentabilita sufixů *-et*, *-ette* je velice vysoká.

1350 – 1400

Deminutiva:

une plumette	1354
une placette	1356
un dosseret	1360
une linette	1360
une logette	1360
douillet, -ette	1361

une bottine	1367
un bardot	1367
un tiercelet	1373
une couchette	1374
une bandelette	1377
petiot, -ote	1379
un cabochon	1380
un jupon	1380
grandelet, -ette	1380
un bleuet	1380
un bracelet	1387
un moulinet	1389
un chaînon	1390
une côtelette	1393
une boulette	1393
une brochette	1393
une houppette	1399
<u>Augmentativa:</u>	
verdâtre	1350
pillard, -e	1360
rougeâtre	1360
blanchâtre	1372
une ducasse	1391
hagard, -e	1393
folâtre	1394
noirâtre	1395

Naopak ve druhé polovině 14. století vzniklo velké množství slov a také rozvrstvení sufixů je mnohem bohatší než v předchozích obdobích. Disponibilní v tomto období byly následující sufixy: *-âtre, -on, -et, -ette, -ard, -elet, -asse*. Poprvé v tomto století jsou disponibilní také sufixy *-illon*, ve slově *taurillon* – býček, *-ine* ve slově *bottine* – botička, *-ule* ve slově *opuscule* – dílko a poslední *-ot/-ote* ve slově *petiot/ petiote* – maličký, mrňavý. Můžeme také sledovat, že tvorba augmentativ se oproti první polovině tohoto století zvětšila několikanásobně. V tomto období vzniklo 8 augmentativ. Stále tedy převládá tvorba deminutiv nad tvorbou augmentativ.

Dále ve 14. století vznikla tato slova:

Augmentativa: *hommase*

Deminutiva: un feuillet

un opuscule	un verdet
rondelet, -ette	une bûchette
une femmelette	une serpette
un archet	un taurillon
un brevet	une bouclette
une novelette	konec 14. století
une chaufferette	konec 14. století
une montagnette	konec 14. století

1400 – 1450

Deminutiva:

une canule	1400
un ballot	1406
un saleron	1406
une bobine	1410
un toupillon	1414
un goulot	1415
un peloton	1417
un bibelot	1427
une cellule	1429
un chevalet	1429
une spatule	1446
grison, -onne	1449

Augmentativa:

roussâtre	1401
mignard, -e	1418
paillard, -e	1430
opiniâtre	1431
courtaud, -e	1439
une lavasse	1447

V první polovině 15. století nevzniklo příliš mnoho deminutiv ani augmentativ, došlo ovšem k zásadní změně. V tomto období se nebyl vůbec produktivním jinak velice rentabilní a produktivní sufix *-ette*, který byl v předchozích stoletích nejčetněji se vyskytujícím sufixem. V tomto období se hojně vyskytovaly sufixy *-ule*, *-âtre*, *-ot*, *-on/-onne*, *-ine*, *-illon*, *-ard*, *-aud*, *-asse*. Je také patrné, že se zvyšuje počet augmentativ. Jejich počet je sice nižší, vzhledem k počtu deminutiv, ale jelikož počet augmentativních sufixů je mnohem menší, než počet deminutivních, je toto číslo relativně vysoké.

1450 – 1500

Deminutiva:

un roitelet	1459
guilleret, -ette	1460
une particule	1484
un monticule	1488
un ciselet	1491
un marmot	1493
une notule	1495

Augmentativa:

violâtre	1468
un grimaud	1480
un téton	1480
pataud, -e	1485
un criard, -e	1495

I ve druhé polovině 15. století vznikl malý počet slov a výrazným způsobem nepřevládá žádný sufix. Tři slova byla vytvořena pomocí sufixu *-ule*, dvě slova pomocí sufixu *-aud* a *-elet*. Ostatní sufixy, jako např. *-âtre*, *-on*, *ot*, *-ard*, *-et* se vyskytly pouze jedenkrát.

Další slova, která vznikla v 15. století, ale opět neznáme přesný rok vzniku, jsou:

<u>Deminutiva:</u>	un bouvillon
une cossette	une tripette
un bastion	une aiguille
<u>Augmentativa:</u>	
lourdaud, -e	
rustaud, -e	
bonasse	konec 15. století
bleuâtre	konec 15. století

Jak si můžeme povšimnout, pomocí sufixu *-ette* vznikla v tomto století pouze dvě slova. Je to velký pokles produktivity tohoto sufixu, který v předchozích stoletích přispěl velkou měrou ke vzniku nových slov.

1500 – 1550

Deminutiva:

mignonnet, -ette	1500
propret, -ette	1500
manchot, -ote	1502
une pellicule	1503
un tâcheron	1506
une cassine	1509
un cordonnet	1515
une furole	1520
un pédicule	1520
une plaquette	1521
un marmiton	1523
une flammerole	1528
une cassolette	1529
un caneton	1530
une catin	1530
un plaisantin	1530
laideron	1530
un peton	1532
une capsule	1532
un poupon	1534
un baudet	1534
un diablotin	1534
un pontet	1536
une gaufrette	1536
un bachot	1539
une claquette	1539
un ourson	1540
une vésicule	1541
un frérot	1544
aiglon, -onne	1546
un pistolet	1546
une colonnette	1546
un casaquin	1546
un bosquet	1549
ginguet, -ette	1549
un cornichon	1549

Augmentativa:

grisâtre	1500
nigaud, -e	1500
montagnard, -e	1510
la mélasse	1521
acariâtre	1523
olivâtre	1525

braillard, -e	1528
musard, -e	1530
jaunasse	1530
jaunâtre	1530
bavard, -e	1531
poissard, -e	1531
un bagaud	1532
quinaud, -e	1532
camard, -e	1534
penaud, -e	1534
fuyard, -e	1538
une culasse	1538
noiraud, -e	1538
doucâtre/douceâtre	1539
un capuchon	1542
bellâtre	1546
un saucisson	1546
blafard, -e	1549
genlard, -e	1549
maraud, -e	1549

V první polovině 16. století dochází ke zřetelnému zvýšení počtu augmentativ a deminutiv oproti předcházejícímu století. Také počet slov zakončených na některé sufixy se oproti předcházejícím stoletím relativně zvyšuje. Jedná se především o sufixy *-âtre*, *-aud*, *-ard*, *-on*. Dále se poprvé objevuje sufix *-ole*, ve slově *une furole* – plamínek, světylko. Tento sufix se v předcházejících stoletích vůbec nevyskytoval, a pokud ano, tak se daná slova nedochovala do současnosti a nejsou tudíž zaznamenána v diachronních slovnících. Navíc není příliš rentabilní, tudíž ani produktivita tohoto sufixu nemůže být vysoká. Poprvé v tomto století je také disponibilní sufix *-ichon*, ve slově *un cornichon* – původně růžek, dnes také pojmenování pro okurku nakládačku, nebo také v přeneseném smyslu slova pitomec, bambula.

1550 – 1600

Deminutiva:

un cachot	1550
une manchette	1550
un chiot	1551
une bécassine	1553
maigrelet, -ette	1553

un rouet	1553
aigrelet, -ette	1554
une odelette	1554
un corpuscule	1555
un biset	1555
un autruchon	1556
un portillon	1556
un béchet	1557
un émouchet	1558
une cachette	1559
un caillot	1560
un minet, -ette	1560
un animalcule	1564
un billot	1577
un mousqueton	1578
une banderole	1578
un ramerot	1578
une savonnette	1579
un carpillon	1579
une casserole	1583
un fagotin	1584
levron, -onne	1585
une carriole	1587
un lamprillon	1587
une facette	1589
<u>Augmentativa:</u>	
mollasse	1551
pleurard, -e	1552
la carcasse	1556
brunâtre	1557
un ballon	1557
un vallon	1564
vantard, -e	1576
cabochard, -e	1579
un ceinturon	1579
noricaud, -e	1583
la paperasse	1588
couillon, -onne	1592

Ve druhé polovině 16. století dochází oproti první polovině k poklesu produktivity sufixu *-ard* a s ohledem na jeho rentabilitu také k prudkému poklesu produktivity sufixu *-âtre*. Naopak se do popředí dostává s větším počtem slov znovu

sufix *-ette*, dále jsou v tomto století disponibilní následující sufixy: *-ot*, *-asse*, *-ine*, *-elet/-elette*, *-et*, *-ule*, *-on*, *-illon*, *-aud* a *-in*. Poprvé po třech stoletích je znovu disponibilní sufix *-iole*, který jsem naposledy zaznamenala ve 12. století ve slově *une bestiole*. Nyní se tedy objevuje znovu a to sice ve slově *carriole* – kárka, *une babiole* – maličkost, *treka*, *une cabriole* - vytáčka. Tento sufix také není příliš rentabilní. Můžeme si všimnout, podle vzorku slov, která v tomto století vznikla, že tento sufix se váže ke kmenům původně italského původu. Jak uvidíme v následujících stoletích, počet slov jím zakončených není příliš veliký, ačkoli jeho produktivita se v následujících stoletích, oproti stoletím předcházejícím, zvýší.

Dalšími slovy vzniklými v 16. století jsou augmentativa: *une fillasse*, *un aileron*, *un barbon*. Deminutiva jsou následující:

un fiston	une dînette
une babiole	vieillot, -otte
une cabriole	
un gigot	konec 16. století
un daguet	konec 16. století

1600 – 1650

Deminutiva:

un bouvet	1600
une blanquette	1600
une chaumine	1606
un freluquet	1609
un homuncule	1611
un cervelet	1611
coquet, -ette	1611
une nymphette	1611
un gringalet	1611
une soeurette	1611
un moinillon	1612
une veinule	1615
une briquette	1615
un plumet	1618
un robin	1621
une figurine	1625
une passette	1626
un brûlot	1627

une statuette	1627
une lavette	1636
un puceron	1636
une lustrine	1637
folichon, -onne	1637
un fortin	1642
<u>Augmentativa:</u>	
mulâtre	1604
goguenard, -e	1607
campagnard, -e	1611
un fumeron	1611
égrillard, -e	1640
vétillard, -e	1640
rougeaud, -e	1640

V první i ve druhé polovině 17. století není disponibilní sufix *-ol/-ole*, ačkoliv v předcházejícím století byl relativně produktivní vzhledem ke své rentabilitě. Stejná situace platí také pro sufíxy *-elet*, *-ichon*, *-eton*, *-ot/-ote/-otte*. Ačkoli v případě sufixu *-ichon* je situace odlišná, protože tento sufix není příliš rentabilní. Naopak disponibilní v první polovině jsou sufíxy *-et*, *-ette*, *-âtre*, *-aud*, *-in*, *-ine*, *-ot*, *-on*, *-eron*, *-ard*, *-ule*, *-illon*. Nejvíce slovo opět vzniklo díky sufixu *-et*, *-ette*.

1650 – 1700

Deminutiva:

une historiette	1650
un blondin, -e	1650
un paillason	1652
une amulette	1653
un flandrin	1655
un baronnet	1660
un corbillon	1663
un croûton	1669
une charmille	1669
un orgelet	1671
une percerette	1671
une artériole	1673
une fibrille	1674
une mezzanine	1676
une radicule	1676
un trompillon	1676

un pierrot	1678
une andouillette	1680
une réglette	1680
une banquette	1681
une pipette	1688
un lobule	1690
fluet, -ette	1690
une mouillette	1690
une flottille	1691
une campanule	1694
une lunule	1694
une mauviette	1694
un turbotin	1694
une mignonette	1697
un cendrillon	1697
<u>Augmentativa:</u>	
nasillard, -e	1654
béquillard, -e	1656
un saligaud	1656
saoulard, -e	1690
soûlard, -e	1690
une tignasse	1690

Ve druhé polovině 17. století se opět nejvýrazněji zasadil o vznik nových deminutiv sufix *-ette*. Oproti předcházejícím stoletím se celkem výrazně projevuje sufix *-ule* a *-ille*, kdy z celkového počtu pěti nalezených deminutiv s tímto sufixem právě tři vznikla v tomto období. Jedná se o slova *une flotille* – malé loďstvo, deminutivum od slova *une flotte* – loďstvo. Dále *une charmille* a *une fibrille* – vlákénko. Se sufixem *-ille* již vzniklo ve 13. století slovo *une ramille* a v 15. století *une aiguille*. Nezanedbatelné množství slov vzniklo také se sufixy *-ard*, *-in*, *-on*. Pouze jedno slovo bylo vytvořeno pomocí sufixu *-et*, což je také relativní pokles ve srovnání s ostatními stoletími.

Dále vznikla v 17. století tato slova: un îlot, un globule, un clocheton. Obecně můžeme říci, že v průběhu 17. století byly velice produktivní (s ohledem na jejich rentabilitu) tyto sufixy *-ard*, *-ine*, *-on*, *-ule*, *-et*, *-ette*, *-ille*, *-illon* a *-in*.

1700 – 1750

Deminutiva:

un carafon	1700
------------	------

une luciole	1704
une ariette	1710
une piécette	1710
un négrillon, -onne	1714
grognon, -onne	1721
un lagon	1721
un minot	1721
une cartelette	1721
un griset	1721
un raticchon	1725
une capitule	1732
une gloriole	1735
drôlet, -ette	1739
un fichet	1740
un gueuleton	1743
une cicatricule	1743
un soûlot, -ote	1748
une foliole	1749
<u>Augmentativa:</u>	
iconolâtre	1701
la chiasse	1718
une bagasse	1719
ringard, -e	1731
pochard, -e	1732
cocasse	1739
faraud, -e	1740
piaillard, -e	1746
une pétasse	1748
soûlaud, -e	1748

V první polovině 18. století můžeme konstatovat, že produktivita sufixů je relativně vyvážená. Disponibilní v tomto období byly *-on*, *-ot*, *âtre*, *-aud*, *-ard*, *-asse*, *-iole*, *-et*, *-ette*, *-ichon*, *-ule*, *-eton*. Nejvíce slov se vyskytlo se sufixem *-on*, *-asse*, *-ette*, *-iole*, *-ard*, ale počty jednotlivých slov nejsou nijak vysoká. Můžeme říct, že v tomto období žádný ze sufixů výrazně nedominoval.

1750 – 1800

Deminutiva:

un hâtelet	1751
une barrette	1751

un cabanon	1752
un ignorantin	1752
un gorget	1757
un lanternon	1758
un roselet	1758
une lettrine	1762
un anget	1762
une plumule	1764
une valvule	1765
un singleton	1767
un tubule	1771
un hublot	1773
une épaulette	1773
pâlot, -otte	1775
une ombellule	1778
un calotin	1780
un épillet	1786
une raclette	1788
un coquelet	1790
une causette	1790
fransquillon	1793
une courette	1797
une musiquette	1798
<u>Augmentativa:</u>	
panard, -e	1750
un caisson	1751
fadasse	1755
trouillard, -e	1756
finaud, -e	1762
la vinasse	1765
un veston	1769
pinçard, -e	1772
gueulard, -e	1774
l'attrape-nigaud	1798

Ve druhé polovině 18. století je situace podobná jako v první polovině, i když se dá říct, že v této polovině dominuje sufix *-ette* a značně se vyskytují také slova zakončená na *-ard*, *-ule*, *-elet*, *-on*.

V 18. století také vzniklo slovo *fouettard*, *-e* a na konci tohoto století slovo *blondasse*. V celém 18. století vznikl relativně vysoký počet augmentativ zakončených na *-asse* v porovnání s předchozími stoletími. Dále stoupá produktivita sufixu *-aud*,

vysoký počet vzhledem k jeho rentabilitě zaznamenáváme i u sufixu *-iole* a *-elet*. Naopak s předchozími stoletími je patrný velký pokles produktivity u velice rentabilního sufixu *-ette* a *-ard*. Naopak v tomto století nevznikají žádná slova zakončená na sufixy *-ol/-ole*, *-eron*, *-ille*.

1800 – 1850

Deminutiva:

une serpule	1800
une langoustine	1802
bougon, -onne	1803
une manette	1803
un octavin	1803
un machin	1807
un fiérot, -ote	1808
une gemmule	1808
boscot, -otte	1808
fiérot, -ote	1808
un micheton	1810
une balayette	1810
un paneton	1812
une ostiole	1817
un canalicule	1820
une sonatine	1821
une lichette	1821
une orangette	1821
un frangin, -e	1821
une brillante	1823
une percaline	1823
un tableautin	1823
une navicule	1824
une opérette	1825
frisquet, -ette	1827
maigriot, -otte	1828
une violine	1831
une cigarette	1831
une bercelonnette	1834
poivrot, -ote	1837
une barbule	1838
une bagnole	1840
un granule	1842
un blondinet, -ette	1842
une voilette	1842

un moussaillon	1942
un chamelon	1845
un napperon	1845
un boulot	1845
une nivelette	1845
boulot, -otte	1845
maigrichon, -onne	1846
un saccule	1847
un patelin	1847
un bourricot	1849
<u>Augmentativa:</u>	
jobard, -e	1804
une connasse	1810
rosâtre	1812
une barcasse	1820
zoolâtre	1836
soiffard, -e	1842
la caillasse	1846
un onglon	1846

První, a jak uvidíme i druhá, polovina 19. století byla velmi přínosná na vznik nových augmentativ a deminutiv. Vzniklo veliké množství slov. V popředí zůstává sufix *-ule*, *-ot/-ote* a také samozřejmě *-ette*. Velké množství slov je také zakončeno na *-ine*, *-in*, *-on*. Je zajímavé, že relativně malé množství slov je zakončeno na *-ard*. Objevují se také tři slova zakončená na *-asse*, dvě slova zakončená na *-âtre*, *-eton*. Po jednom se objevují slova zakončená na *-ole*, *-illon*, *iole*.

1850 – 1900

<u>Deminutiva:</u>	
une carquette	1863
roublard, -e	1864
une gigolette	1864
une cousette	1865
un bastidon	1866
une absidiole	1866
un croquenot	1866
un salopiot	1866
mouflet, -ette	1867
une affichette	1867
une caissette	1869

un pipelet, -ette	1870
un wagonnet	1872
un ballonnet	1874
un cageot	1875
loupiot, -ote	1875
un godillot	1876
une bronchiole	1877
un perlot	1877
ronchon, -onne	1878
un purotin	1878
une bicyclette	1880
un ciboulot	1883
un chérot	1883
un muretin	1884
une chiotte	1885
parigot, ote	1886
un mecton	1888
une lopette	1889
un bicot	1892
une pendulette	1893
un cuistot	1894
une vaguelette	1894
une jupette	1894
une fléchette	1895
une pétrolette	1895
une voiturette	1895
cheminot, -ote	1899
<u>Augmentativa:</u>	
veinard, -e	1854
tocard, -e	1855
pinchard, -e	1856
chançard, -e	1859
poufiasse/pouffiasse	1859
un biffeton	1860
un bourrichon	1860
roublard, -e	1864
bondieusard, -e	1865
un salopiaud	1866
un canasson	1866
rigolard, -e	1867
geignard, -e	1867
dégueulasse	1867
capitulard, -e	1871
communard, -e	1871

débrouillard, -e	1872
un noblaillon	1874
le mêlécasse	1876
faiblard, -e	1878
pleurnichard, -e	1878
guignard, -e	1880
la ragougnasse	1881
une grognasse	1883
quarante-huitard, -e	1884
un costaud	1884
binoclard, -e	1885
un écrivailon	1885
bonard, -e	1887
rondouillard, -e	1887
mollason, -one	1887
flemmard, -e	1888
une godasse	1888
pantouflard, -e	1889
froussard, -e	1890
un avocaillon	1892
louis-phillipard, -e	1893
revanchard, -e	1894
furibard, -e	1895
cossard, -e	1898
dreyfusard, -e	1898
politicard, -e	1898
mochard, -e	1898

Ve druhé polovině 19. století sledujeme ve srovnání s první polovinou prudký nárůst slov zakončených na *-ard*. Můžeme konstatovat, že téměř polovina celkového počtu slov zakončených na *-ard* vznikla v 19. století a to právě především v jeho druhé polovině. Dále jsou početná slova zakončená na *-ette* a také na *-asse*, *-on*, *-ot*. V zanedbatelném množství, ve srovnání s právě zmíněnými sufiky, se vyskytují slova zakončená na *-aud*, *-iole*, *-et*, *-in*, *illon*. Dále můžeme konstatovat, že počet deminutiv a augmentativ je vyrovnaný. Zajímavé je, že sufix *-illon*, který je řazen mezi deminutivní sufiky má zde u nalezených slov pejorativní význam, např. *avocaillon*, *écrivailon*.

Na konci 19. století vzniklo také slovo *sorbonnard*, -e, pejorativní označení studentů a profesorů na pařížské Sorbonně.

V 19. století nejsou vůbec produktivní sufiky *-elet* a *-ille*.

1900 – 1950

Deminutiva:

une coquillette	zač. 20. století
une madeleine	1900
une trottinette	1902
une centriole	1903
un muselet	1903
pâlichon, -onne	1903
un jeunot	1904
jeunot, -otte	1904
un béquet/becquet	1906
une barbichette	1913
un cureton	1916
une camionnette	1917
un fridolin	1917
un popotin	1917
une avionnette	1920
une biellette	1921
une starlette	1922
une sandalette	1922
un balconnet	1926
une cagette	1928
une cuisinette	1936
une kitchenette	1936
une nougatine	1938
croquignolet, -ette	1939
une fermette	1941
une fourgonnette	1949

Augmentativa:

la bouillasse	zač. 20. století
patriotard, -e	1904
crevard, -e	1907
rossard, -e	1907
peinard, -e	1907
démerdard, -e	1916
vasouillard, -e	1916
vachard, -e	1918
fumasse	1918
tubard, -e	1920
combinard, -e	1920
partousard, -e	1925
vicelard, -e	1928
prétentiard, -e	1929

un corniaud	1929
zonard, -e	1930
un bidasse	1930
péquenaud, -e	1936

V první polovině 20. století stále pokračuje dominance sufixů *-ard* a *-ette*. Téměř všechna slova tohoto období byla vytvořena pomocí těchto dvou sufixů. Vysoké užití sufixu *-ard* pramení také z toho, že tento sufix je velice rentabilní, může se pojit jak s adjektivními, tak substantivními a verbálními kmeny. V první polovině 20. století vzniklo mnoho nových slov, což pramení ze sociálních změn a s potřebou pojmenovávat nové skutečnosti. V tomto období byly také disponibilní sufixy *-asse*, *-aud*, *-et*, *-iole*, *-on*, *-ot*, *-in*, *-ine*.

1950 –

Deminutiva:

tristounet, -ette	pol. 20. století
une chouquette	1950
une chamoisine	1952
une ridicule	1956
une studette	1969
une calculette	1970
une disquette	1974
une sucrette	1980
une facturette	1986
une pénichette	1987
une muscadine	
un colinot	
une moulinette	

Augmentativa:

nullard, -e	1953
snobinard, -e	1955
franchouillard, -e	1964
tiédasse	1964
marronnasse	1966
soixante-huitard, -e	1970
ramenard, -e	
beigeasse	
beigeâtre	

Ve druhé polovině 20. století můžeme sledovat, že se vyskytují sufixy *-ette*, *-ard*, *-asse*, *-âtre*, *-ine*, *-ule*, *-ot*. V tomto období vznikala slova, pramenící ze společenské situace ve Francii, např. slova *nullard*, *snobinard*, *soixante-huitard*. Dále stojí za povšimnutí, že kmen *beige* se spojil se dvěma augmentativními sufixy a vznikla tak synonymická slova *beigeasse*, *beigeâtre* - *d'un vilain beige*. Jak je patrné z níže uvedených tabulek, sufixy *-elet/-elette* a *-ille* už se v posledních dvou stoletích, v případě prvního z nich, a tří stoletích v případě druhého, už vůbec nevyskytují. Znamená to, že tyto sufixy již nejsou produktivní. Je potřeba zdůraznit, že je možné, že se slova zakončená na tyto sufixy již nedochovala, což je ovšem vzhledem k relativně krátkému časovému období méně pravděpodobné.

Na závěr je potřeba zdůraznit, že přehled jednotlivých sufixů a jejich výskytu nelze úplně brát jako směrodatný, co se produktivity týče. Suffixy *-ard*, *-et*, *-ette* jsou velice produktivní, ale je to dáno tím, že jsou velice rentabilní, mohou se vázat s velkými počtem kmenů. Naopak např. sufix *-âtre*, u kterého se čísla nemusejí zdát tak vysoká, je také velice produktivní, protože tento sufix se pojí pouze s adjektivy označujícími barvu, zřídka se substantivem tzn. že na počet kmenů je počet nově vzniklých adjektiv vysoký. Dále sufixy *-ol/-ole*, *-elet*, *-eton*, *-eron*, *-ille*, *-ichon* jsou pouze mírně rentabilní, tzn. že počet kmenů, se kterými se mohou pojit, je nějakým způsobem systémově omezen. Navíc všechny z těchto sufixů nebyly vždy disponibilní v každém století, což se také promítá do celkového počtu nově vzniklých slov.

Přehled počtu výskytu jednotlivých sufixů v jednotlivých stoletích

11. – 15. století

		11. stol.	12. stol.	13. stol.	14. stol.	15. stol.
augmentativní sufixy	ard, -arde	1	2	2	2	3
	asse		2	1	2	2
	on			1		1
	âtre	1	1	2	6	4
	aud, -aude		2	1		5
deminutivní sufixy	ine				1	1
	iole		1			
	ol, -ole					
	on	1	5	5	3	4
	ot			2	1	4
	ule				1	7
	elet, -elette			1	2	1
	et	2	13	15	8	2
	ette	1	22	20	26	2
	et, -ette (adj.)		7	6	6	1
	ichon, - ichonne					
	eron			1	1	
	eton			1		
	ille			1		1
	illon		1		1	2
	in			1		
ot, -ote, -otte				1		

16. – 20. století

		16. stol.	17. stol.	18. stol.	19. stol.	20. stol.	Celkem
augmentativní sufixy	ard, -arde	12	9	8	31	18	88
	asse	7	1	7	9	6	37
	on	8	1	2	4		17
	âtre	7	1	1	2	1	26
	aud, -aude	7	1	4	2	2	24
deminutivní sufixy	ine	2	4	1	5	3	17
	iole	3	1	3	3	1	12
	ol, -ole	5			1		6
	on	10	4	6	7	1	46
	ot	9	3	2	11	2	34
	ule	6	7	7	7	1	36
	elet, -elette			3			7
	et	10	7	5	2	3	67
	ette	10	17	9	22	22	151
	et, -ette (adj.)	8	2	1	4	2	37
	ichon, ichonne	1		1	1	1	4
	eron	2	1		1		6
	eton			1	1		3
	ille		3				5
	illon	3	4	2	4		17
	in	5	5	2	7	2	22
ot, -ote, -otte	2		2	10	1	16	

5. INTERCORP

Další částí této diplomové práce je práce s jazykovým korpusem InterCorp. InterCorp je paralelní jazykový korpus, ve kterém je možné vyhledávat slova z češtiny do více jazyků a naopak. Jedná se o projekt FF UK v Praze a Ústavu českého národního korpusu. V tomto korpusu je možné sledovat jednotlivé jazykové jevy v cizích jazycích a dále tyto jevy analyzovat a porovnávat. InterCorp obsahuje především beletristické texty a dále vybrané publicistické články z webových stránek Project Syndicate a Presseurop. V současné době, co se týče paralelního česko-francouzského a

francouzsko-českého, se zde nachází v česko-francouzském korpusu 4 075 000 slov a ve francouzsko-českém korpusu 5 234 000 slov.³²

Původním záměrem práce s tímto korpusem bylo vyhledávání slov zakončených na české a francouzské deminutivní a augmentativní sufixy a na základě zjištěných údajů porovnávání tvorby augmentativ a deminutiv v těchto dvou jazycích. Tento postup relativně funguje při zadání českých sufixů, u francouzských sufixů je ale situace mnohem komplikovanější, protože např. při zadání augmentativního sufixu *-ard* se nevyhledala pouze augmentativa, ale všechna slova zakončená na *-ard*, např. *regard*, *retard*, *égard* apod. čili ze zjištěného celkového počtu slov by nebylo možné udělat objektivní analýzu. Při zadání deminutivního sufixu *-on* se vyhledávají i slova zakončená na *-tion*, *-sion* atd. a dále také přivlastňovací zájmena a osobní zájmeno *on*. Tento postup se tedy ukázal kvůli technickému omezení jako nemožný. Problém byl také s některými českými sufixy, např. sufix *-ek*, kdy korpus vyhledal všechna slova, zakončená na tento sufix, celkem 24 678 slov. Ovšem mezi těmito slovy byla i slova jako *pátek*, *svědek*, *vnitřek*, *protějšek*, *dostatek*, *účinek*, *prvek*, *pořádek* apod., čili slova, která také nemají s deminutivy nic společného.

Proto jsem se rozhodla zvolit postup opačný, tzn. na jednotlivých vybraných českých deminutivech a augmentativech ukázat překladové možnosti ve francouzštině. Cílem bude zjistit, zda se augmentativa a deminutiva tvoří stejným způsobem v obou jazycích, či zda jsou v češtině či francouzštině odlišné varianty nebo možnosti. Tímto způsobem vznikne pouze jakýsi vzorek, podle kterého ovšem bude možné učinit si jistý obraz o tom, jak tvorba deminutiv a augmentativ v daných jazycích probíhá. Vzorek tudíž bude pouze ilustrativní, jelikož není možné obsáhnout v této práci všechna česká deminutiva a augmentativa a jejich ekvivalenty ve francouzštině.

5.1. PRÁCE S JAZYKOVÝM KORPUSEM

Mým úkolem při vyhledávání v korpusu tudíž bude zadávat jednotlivé české deminutivní a augmentativní sufixy a z vyhledaných slov vybrat některá, u nichž budu vyhledávat francouzské ekvivalenty. Hodnoceno bude to, zda dané slovo bylo do francouzštiny přeloženo také pomocí deminutivního či augmentativního sufixu, či zda bylo použito jiného slovtvorného procesu, nebo zda dané deminutivum či

---

³² <http://www.korpus.cz/intercorp/?req=page:info>

augmentativum bylo do francouzštiny přeloženo jako obecné slovo, čili že se ve francouzském překladu o augmentativum či demituvium vůbec nejedná.

5.2. ČESKÁ AUGMENTATIVA A JEJICH FRANCOUZSKÉ EKVIVALENTY

V češtině můžeme najít celkem 18 augmentativních sufixů. Z nich pouze u pěti byla v InterCorpu nalezena augmentativa. Prvním z nich byl sufix *-ák* a od něho vytvořeno slovo *sviňák*. Toto slovo se v korpusu vyskytlo celkem třikrát. Ve dvou případech bylo do francouzštiny přeloženo jako *déguéulasse* a v jednom případě slovem *connard*. Můžeme si povšimnout, že v obou případech bylo použito augmentativního sufixu *-ard* a *-asse*.

Dalším sufixem je *-ec*. Od něho nalezená slova jsou *pitomec* a *blbec*. První z nich se vyskytlo celkem devatenáctkrát. Z toho pouze v jednom případě bylo přeloženo pomocí augmentativních sufixu *-ard* a to jako *connard*. V ostatních případech použila francouzština svého lexika, a proto můžeme najít varianty jako *imbécile*, *con*, *ducon*, *idiot*, *bougre d'idiot*. Nejpoužívanější z těchto výrazů byl právě *imbécile*. Slovo *blbec* se vyskytlo celkem 55 krát. Z toho nejčastěji bylo přeloženo jako *con*. Druhým nejpoužívanějším výrazem byl *idiot* a *imbécile*, relativně často se vyskytl výraz *abruti*. Ve dvou případech bylo toto slovo přeloženo ne tolik pejorativním *fou*. Ve dvou případech bylo využito augmentativního sufixu, a to sice ve slově *nigaud* a *cornichon*. V jednom případě se vyskytlo slovo *enfoiré*. Je tedy patrné, že i v tomto případě bylo použito derivovaných slov pouze okrajově a francouzština si vypomohla jinými jazykovými prostředky.

Další sufixem byl *-ouš* a slovo *starouš*. Toto slovo se v korpusu vyskytlo pouze ve dvou případech. V prvních z nich bylo přeloženo jako *vieillard*, čili s použitím sufixu *-ard* a adjektivního kmene *vieil*. Ve druhém případě jako *pitite*, čili hláskovou změnou ve slově *petite*.

Zakončena na sufix *-oun* byla nalezena dvě slova, *hezoun* a *fašoun*. První z nich se vyskytlo pouze ve dvou případech, z toho jednou bylo použito augmentativního sufixu *-âtre* a slovo bylo přeloženo jako *bellâtre*. Ve druhém případě bylo použito klasického přídavného jména *beau*, čili z druhého příkladu není patrný pejorativní nádech jako je to právě u slova *bellâtre*. Slovo *fašoun* bylo přeloženo jako *facho*, což je familiární výraz od slova *fasciste*.

Posledním sufixem, který byl použit u českého augmentativa je *-ajzna* ve slově *šťabajzna*. Toto slovo se ve francouzštině vyskytlo pouze jako *la créature*.

Jak je ze zde uvedených slov patrné, zatímco v češtině se augmentativní sufixy vyskytují v relativně hojném počtu, francouzština využívá těchto prostředků pouze v omezené míře a pokud je to možné, využívá jiných prostředků, především bohatosti slovní zásoby a různorodých pojmenování. V tomto případě tedy čeština využívá derivaci za pomoci augmentativních sufixů v mnohem větší míře.

5.3. ČESKÁ DEMINUTIVA A JEJICH FRANCOUZSKÉ EKVIVALENTY

Čeština, stejně jako francouzština, má mnohem větší zásobu deminutivních sufixů než augmentativních. To se projevuje také na produkci slov. Protože je produkce deminutiv bohatší, není možné obsáhnout zde všechna česká deminutiva a jejich ekvivalenty. Proto jsem se rozhodla, že od některých deminutivních sufixů vyberu pouze několik slov a na nich doložím příklady ve francouzštině.

5.3.1. SUFIX *-EK*

U sufixu *-ek* budu zkoumat tato slova: *rarášek*, *potůček*, *ostrůvek*, *doměk*. První z nich, *rarášek*, se v korpusu vyskytlo celkem dvakrát. Ve francouzštině mu odpovídá buď deminutivum *diablotin*, vytvořené od kmene *diable* a deminutivního sufixu *in*, ve slovníku Le Petit Robert definované jako: *petit diable*, *lutin maléfique*. Ve druhém případě bylo přeloženo právě jako *lutin*: *petit démon*. Toto slovo pochází ze starofrancouzského slova *neitun*, které má svůj původ ve slově Neptun.

Dalším zkoumaným slovem je *potůček*. Toto slovo se v českém korpusu vyskytlo desetkrát. Ani v jednom případě se ve francouzštině neobjevilo deminutivum *un ruisselet*, jak bylo nalezeno ve slovníku Le Petit Robert. Naopak se objevily jiné varianty, např. *un filet de ruisseau*, kdy můžeme vidět, že v tomto výrazu je použito jiné deminutivum, *filet*, které ovlivňuje svým významem slovo *ruisseau*. V některých případech ekvivalent ve francouzštině vůbec zdvojnásoben nebyl a vyskytlo se v normálním tvaru *ruisseau*. Objevil se také výraz *un filet d'eau* a *un petit ruisseau*.

To u slova *ostrůvek* bylo jednoznačně nejčastějším výrazem právě *un îlot*, jak se také toto slovo objevilo ve francouzském výkladovém slovníku. Dalšími používanými ekvivalenty byla slova *petite île*, a v některých případech se dokonce vyskytl výraz *petit*

îlot, kde došlo ke zdrobnění hned dvakrát, použitím deminutivního sufixu a k tomu ještě slova *petit*: „*Hissé sur l' un des petits îlots , je la regardais marcher le long de la rive .*“ V českém překladu: „*Vylezl jsem na jeden z ostrůvků a teď jsem se díval, jak kráčí podél břehu.*“³³ Pro metaforické české vyjádření *ostrůvek bezpečí* má francouzština výraz *un havre de paix*.

Domek se v korpusu objevil celkem sedmdesátkrát. Z českých originálů byl do francouzštiny přeložen nejčastěji jako *maison*. U Milana Kundery můžeme ale v mnoha případech najít i variantu *maisonnette*, čili použití deminutivního sufixu *-ette* ke kmeni slova *maison*. V jednom případě byl *domek* přeložen jako *petite maison*.

Co se týče překladů slova *domek* z francouzštiny do češtiny, varianty jsou mnohem pestřejší. Nejčastěji se vyskytuje *maison*, můžeme ale také nalézt *petite maison* a ve třech případech *maisonnette*. Rodinný domek nalézáme ve francouzském originále *maison individuelle*, venkovský domek jako *maison de campagne*. *Domek pro vrátného* byl přeložen z francouzského *une loge pour le gardien*. Dále byla do češtiny jako *domek* přeložena slova typu *petit chalet*, *pavillon*, *château*, *bâtiment*. Zajímavé je, že také slovo *bâtisse*, ačkoli jeho definice ve slovníku Le Petit Robert zní: „*bâtiment de grandes dimensions*“, což je v rozporu s deminutivním významem jeho českého ekvivalentu: „*L' ampleur des bâtisses diminuait à mesure que l' on se rapprochait de la grève, ainsi que des redoutes de moins en moins d' importance suivant l' éloignement où elles se trouvaient du chalet abandonné, donjon commandant l' entrée du faubourg.*“ V českém znění: „*S přibližující se pláží byly domky za nimi stále menší, stejně jako četné reduty, stále bezvýznamnější s rostoucí vzdáleností od opuštěné chaty, té hradní věže, strážící přístup k předměstí.*“³⁴

5.3.2. SUFIX –ÍK

U sufixu *-ík* budou rozebrána následující slova: *lesík*, *hajzlík*, *nožík*. Tento sufix nebyl v korpusu příliš početný. U prvního slova, *větrík*, můžeme najít pouze jeden francouzský ekvivalent, a to sice slovo *la brise*, definovaný jako *vent peu violent*.³⁵

Slovo *lesík* se také nevyskytlo v hojném počtu, celkem pouze pětkrát. Z toho ve dvou případech bylo přeloženo nedeminutivním *le bois*. Bouloňský lesík má ve

³³ <http://korpus.cz/Park>

³⁴ Tamtéž

³⁵ Le Petit Robert

francouzštině ekvivalent *Le Bois de Boulogne*. Ve dvou případech se vyskytlo slovo *bosquet*, čili deminutivum, vytvořené připojením deminutivního sufixu *-et*. Jak můžeme vidět v *Le Petit Robert*, toto slovo pochází z roku 1549 a jeho význam je stejný jako v češtině, čili *petit bois*.

Nožík byl vyhledán pouze pětkrát. V jednom případě byl doložen jako *un Opinel*, což je tradiční francouzský dřevěný kapesní nožík, který se vyrábí v Savojsku. Čili už ze samotného názvu je každému Francouzovi jasné, že se nejedná o velký nůž, ale menší nožík: „*C' est un peu comme se couper une jambe sans anesthésie avec un Opinel rouillé, en plus long.*“³⁶ Ve druhém případě bylo deminutivum opět vytvořeno pomocí adjektiva *petit*, *petit couteau*. Dále bylo použito klasického slova *le couteau*. Objevil se také příklad *bistouri*: „*Dans sa main burinée, il tenait un bistouri et un ballon de verre.*“ V české verzi: „*V odřené ruce držel skleněnou baňku a nožík.*“³⁷ Francouzské slovo *bistouri* můžeme najít v češtině přeložené jako *skalpel*. Posledním výrazem pro *nožík* bylo *cutter*.

Slovo *hajzlík* se objevilo ve čtrnácti případech. Toto slovo je samo o sobě zajímavé, protože ačkoliv jeho nádech je značně pejorativní, připojením deminutivního sufixu dochází ke značnému zjemnění významu. V sedmi případech bylo nalezeno jako *chiotte*, deminutivum od slova *chier*, kdy připojením deminutivního sufixu *-otte* dochází ke změně významu. V některých případech nalezených v korpusu mělo slovo *hajzlík* ještě další ze svých významů, a to sice *hajzlík* ve smyslu *toaleta, záchod*. Pro tento výraz byl nalezen ještě jeden výraz, a sice *les cabinets*. V jednom případě se vyskytl výraz *une grosse brute stupide*, kdy se dá říci, že tento výraz nemá se zdrobnělinou vůbec nic společného. Naopak použitím tří hanlivých adjektiv má toto slovo velice pejorativní nádech, jak je patrné i z věty: „*Non, on l' a fait parce que c' est une grosse brute stupide, dit George.*“ V češtině potom tato věta zní: „*Jasně - dali jsme mu ji proto, že to je hajzlík, který šikanuje všechny kolem sebe, " přidal se George.*“³⁸ Dále se vyskytl také výraz *salaud*, slovo pocházející ze 13. století, které vzniklo přidáním augmentativního sufixu *-aud* k adjektivnímu kmeni *sale*. V jednom případě byl také nalezen výraz *couillon*. Toto slovo pochází z roku 1592 a jeho význam je značně pejorativní. Toto slovo bylo také nalezeno ve francouzském elektronickém

---

³⁶ <http://korpus.cz/Park>

³⁷ Tamtéž

³⁸ Tamtéž

výkladovém slovníku Le Petit Robert. Je vytvořeno přidáním augmentativního sufixu –*on* ke kmeni *couille*.

5.3.3. SUFIX –EČEK

U tohoto českého sufixu budu zkoumat následující slova: *dáreček*, *blbeček*, *stoleček*, *synáček*.

Ačkoli jsem slovo *dáreček* nenašla v žádném deminutivním tvaru při práci s výkladovým slovníkem, zajímalo mě, jaké varianty může toto slovo ve francouzštině mít, zda je možné vyhledat k němu nějakou variantu, která by se svým významem alespoň trochu přibližovala významu českého deminutiva. Ve InterCorpu bylo toto slovo osmkrát. Z českých originálů do francouzštiny bylo přeloženo jako *cadeau*. V opačném případě jsou možnosti různorodé. Ve dvou případech se objevil výraz *cadeau*, v jednom případě *petit cadeau*, čili bylo použito adjektivum *petit*, které svým významem zdrobnilo slovo *cadeau*. V jednom případě se dokonce objevilo *une manne*, které by se dalo přeložit jako *boží dar*. Francouzská věta: “*Ou le renvoyer sous prétexte que le gouvernement ne doit pas rendre service au monde des affaires?*“ má český ekvivalent: “*Anebo ho má vyhodit s poukazem na zásadu, že vláda nemá rozdávat firmám dárečky?*“³⁹ V posledním případě se vyskytlo spojení *sociální a rozpočtové dárečky*, které ve francouzštině zní *avantages sociaux et publics*.

Jak je patrné, výskyt deminutivního sufixu je v češtině mnohem častější než ve francouzštině. Ta si ale vypomáhá bohatostí slovní zásoby a různorodými výrazy a také adjektivem *petit*.

Slovo *blbeček* je zvláštní v tom, že primárně by se dalo považovat za augmentativum. Připojením deminutivního sufixu –*eček* ovšem dochází k určitému zjemnění významu, tudíž ačkoliv jeho význam není lichotivý, považujeme ho za deminutivum vytvořené od augmentativa. V korpusu bylo celkem sedmkrát. V Kunderově *Žertu* ve francouzštině má *blbeček* francouzský překlad *gros bêta*. Z francouzštiny do češtiny byly jako *blbeček* přeloženy výrazy *un simple d'esprit*, *analphabète*, *sombre idiot*, *idiot*. *Dělat ze sebe blbečka* má francouzskou obdobu *se ridiculiser*. Jak je z daného výčtu patrné, ve francouzštině se v tomto případě takové nuance významu, za použití deminutivního sufixu jako v češtině, neobjevují.

---

³⁹ Tamtéž

Slovo *synáček* bylo ve dvou případech přeloženo do francouzštiny z českých originálů jako *fiston*, čili za použití deminutivního sufixu *-on*, připojeného ke kmeni slova *fils* s malou hláskovou obměnou. Toto slovo se dochovalo z 16. století a v současnosti patří do hovorové francouzštiny. Ve dvou dalších případech bylo z češtiny do francouzštiny přeloženo toto slovo buď jako *mon petit* nebo *petit garçon*. V obou případech je použito adjektivum *petit*, které zde právě místo daného sufixu vyjadřuje deminutivnost. Ve francouzských originálech se slovo *synáček* vyskytlo v následujících obměnách: *fils à papa*, *mon enfant*, *fils de riche*, který byl do češtiny přeložen jako *panský synáček*. U tohoto slova opět vidíme rozdíl mezi češtinou a francouzštinou. Zatímco čeština ve velké míře užívá deminutivního sufixu, lexikum francouzštiny, která má také takové možnosti, je mnohem bohatší a pestřejší, objevuje se mnohem větší počet synonymních výrazů, ačkoli je mezi nimi jistá významová nuance.

Výskyt slova *stoleček* nebyl příliš velký. Ve dvou případech se ve francouzštině objevil výraz *guéridon*, což je malý kulatý stůl na jedné noze. V jednom případě *petite table basse*, čili deminutivum vytvořené za pomoci adjektiva *petit*. Slovo *tablette*, které jsem našla ve slovníku Le Petit Robert, se jako *stoleček* nepřekládá. Když jsem ho zadala do francouzského korpusu, objevilo se ovšem celkem dvanáctkrát. Do francouzštiny bylo jako *tablette* přeloženo slovo *stůl*. Z francouzštiny do češtiny je slovo *tablette* přeložené jako *polička*, *tabulka*, *stůl*. Výraz *tablette du lavabo* byl do češtiny přeložen jako *deska umyvadla*.

5.3.4. SUFIX –ÍČEK

U tohoto českého deminutivního sufixu nás budou zajímat tato slova a jejich francouzské obdoby: *svetříček*, *andělíček*, *chlebiček*, *hošíček*.

Výraz *svetříček* se objevil v korpusu pouze jedenkrát. V knize francouzského spisovatele Fréderica Beigbedera 99 franků se tento výraz objevil jak *un mini-pull* a do češtiny byl přeložen právě jako *svetříček*. Můžeme si povšimnout, že je zde užito deminutivního prefixu *mini*, který má v češtině v tomto případě obdobu v deminutivním sufixu *-íček*.

Slovo *andělíček* se v korpusu objevilo celkem šestkrát. V Hrabalových Postřižinách bylo nalezeno dvakrát a dvakrát přeloženo odlišným způsobem. Jednou jako *angelot*, čili za použití deminutiva vytvořeného přidáním sufixu *-ot* ke kmeni

ange. Podruhé jako *petit ange*, čili za opět za použití adjektiva *petit*, které v tomto případě vyjadřuje určitou deminutivnost. Ve francouzských originálech je objevil výraz *il boit la tasse*, který byl do češtiny přeložen jako *polyká andělíčky*. Ve druhém případě bylo také použito při překladu slova *angelot* české obdoby *andělíček*. Slovo *angelot* se dochovalo z 13. století a vyskytuje se ve slovníku Le Petit Robert.

Překlad slova *chlebíček* je velice zajímavý. Zatímco ve francouzském originále se vyskytl pouze jednou, a to sice jako *des mouillettes*, a do češtiny byl přeložen právě jako *chlebíček*, v českých originálech se objevoval velice často. Je to logické, protože Francouzi něco takového jako *chlebíček* nemají. Zajímavě si s tímto překladatelským oříškem poradili překladatelé Fukse a Ouředníka, kteří shodně přeložili *chlebíčky* jako *petits-fours*, *petits fours*. U překladu tohoto výrazu u Kundery bylo použito *petit pain*, což samozřejmě úplně přesně nevyjadřuje český ekvivalent. Dále se objevil výraz *biskupský chlebíček* v knize Harry Potter a ve francouzštině byl přeložen *un énorme cake*.

Výraz *hošíček* se objevil v korpusu třikrát. Z češtiny do francouzštiny byl přeložen jako *mon petit garçon*. Z francouzštiny byl slovem *hošíček* přeložen výraz *mon petit pular*. Nebylo použito výrazu *garçonnet*, který jsem našla ve francouzském slovníku. Po zadání tohoto hesla do francouzského korpusu bylo vyhledáno pět výrazů. Jeho české obdoby jsou: *chlapeček* a v jednom případě *hošík*.

5.3.5. SUFIX –ÁNEK

U tohoto sufixu jsou předmětem našeho zájmu následující slova: *venkovánek*, *beránek*, *nosánek*, *župánek*, *otloukánek*.

Venkovánek se objevil pouze v jednom případě v Kunderově Žertu. Francouzský překladatel přeložil toto slovo jako *pauvres culs-terreux*. Z francouzského ekvivalentu: „*Le ciel ne sait même pas qu' ils existent , ces pauvres culs-terreux ailés!*“ je patrná mnohem větší hanlivost než z českého originálu: „*Nebe o nich vůbec neví, o těchhle okřídlených venkováncích!*“⁴⁰ Slovo *campagnard* se po zadání do francouzského korpusu objevilo dvanáctkrát. Je použito především jako přídavné jméno *venkovský*, v jednom případě je přeloženo jako *buranský*. *La campagnarde* se objevuje ve smyslu *selka* nebo *venkovanka*.

---

⁴⁰ <http://korpus.cz/Park>

Beránek se v korpusu vyskytl ve značném počtu, celkem 41 krát. Nejčastěji ve smyslu *obětní beránek*, což se do francouzštiny překládá jako *bouc émissaire*. V jednom případě se objevilo *un agneau sacrifié*. Nejčastější ekvivalenty českého slova *beránek* tedy byly: *un agneau*, *un mouton*, *un anneau*. Výraz *spal jako beránek* zní ve francouzštině *il dortait à qui mieux mieux*. Jak můžeme na jednotlivých případech vidět, ani v jednom z nich nenajdeme ve francouzských ekvivalentech slova *beránek* deminutivní sufix.

Slovo *nosánek* se naopak v korpusu objevilo jen třikrát. Ve všech třech případech bylo překládáno z francouzských originálů – v těch se ve dvou případech vyskl výraz *le nez*, který deminutivní není, ale do češtiny deminutivně přeložen byl. Ve třetím případě se objevil výraz *le petit nez*, čili deminutivum vytvořené přidáním adjektiva *petit* před podstatné jméno.

Podobný případ jako u slova *nosánek* je i u příkladu *župánek*. Francouzština nemá žádný sufix, který by se mohl pojit s tímto slovem, ovšem přesto bylo zajímavé podívat se, zda si vypomohla nějakým jiným způsobem. Jak je patrné v obou nalezených případech, slovo zůstává v nezměněné podobě *le peignoir*. Je jasné, že čeština má mnohem větší možnosti a mnohem častěji se užívají deminutivní sufixy i tam, kde ve francouzštině nikoli.

Otloukánek není ani v češtině příliš frekventovaným slovem a používá se v běžné mluvě spíše okrajově, i v korpusu se objevilo jen jednou. Z francouzštiny byla slovem *otloukánek* přeložena věta: “ *C’est maintenant Catherine Ashton que tout le monde aime détester* .“⁴¹

5.3.6. SUFIX –ÉNEK

Český deminutivní sufix *–ének* nepatří k nejpoužívanějším sufixům, což se ukázalo i v korpusu. Byla vyhledána pouze dvě slova na tento sufix zakončená: *kamének* a *pramének*.

Slovo *kamének* má v korpusu ekvivalenty *pierre* a *caillou*. Jak můžeme vidět, ani u jednoho z výrazů nenajdeme deminutivní sufix, jako je tomu u českého slova. Ovšem francouzské slovo *caillou* už v sobě určitý deminutivní význam zahrnuje, jak je

---

⁴¹ <http://korpus.cz/Park>

patrné také z jeho definice ve výkladovém slovníku:“ Fragment de pierre, de roche, de petite ou moyenne dimension.“⁴²

Pramének se v korpusu nachází ve třech případech. U i toho příkladu je vidět, že v češtině se používají deminutiva i v případech, kdy ve francouzštině k jejich užití nedochází. Je to zřejmé u všech tří případů. *Pramének vlasů*, ve francouzštině *des mèches*, *praménky světla*, ve francouzštině *traits de lumière*. A konečně poslední příklad *zaschlý kávový pramének*, ve francouzštině *des coulures de café séchées*. Francouzština má jiné jazykové prostředky pro to, aby vyjádřila to, co v češtině vyjadřujeme použitím slova *pramének*, čili za použití deminutivního sufixu a kmene *pramen*.

5.3.7. SUFIX –ÍNEK

Sufix *-ínek* je deminutivním sufixem relativně dost produktivním. Rozhodla jsem se zkoumat následující slova zakončená na tento sufix a jejich francouzské ekvivalenty: *tatínek*, *plamínek*, *blázínek*, *kamínek*.

Tatínek se podle předpokladu vyskytuje v korpusu ve velkém počtu, celkem 53 slov. Z toho převládá, také podle předpokladu, francouzské slovo *papa*. Zatímco čeština má deminutivní sufix, francouzština má tento výraz. V překladu českých originálů se také, ovšem zřídka, objevilo slovo *père*. Ve francouzských originálech se převážně vyskytoval výraz *papa*. V jednom případě bylo výrazem *tatínek* přeloženo spojení *mon cher père*, kdy zde přídavné jméno *cher* může vyjadřovat určitý citový vztah a afektivitu: „*Mon cher père , fit Balthasar , le livre dont tu parles n' est pas de moi.*“ Tato věta byla do češtiny přeložena jako: „*Tatínku, " řekl Baltazar, „ kniha, o které mluvíš, není ode mne.*“⁴³

Plamínek byl z českých originálů do francouzštiny přeložen ve všech případech jako *petite flamme*. Francouzština musí využít tohoto prostředí, protože nemá deminutivní sufix, který by s kmenem *flamme* mohla spojit. Z francouzštiny byla jako *plamínek* přeložena následující slova: *flamme*, *petite flamme* a v jednom případě bylo použité přídavné jméno *minuscule* a vzniklo tak spojení *des minuscules flammes*. Toto přídavné jméno zde výborným způsobem zastupuje roli deminutivního sufixu.

---

⁴² Le Petit Robert

⁴³ <http://korpus.cz/Park>

Blázínek se v korpusu objevil ve dvou případech v Kunderově *Žertu*. V obou případech byl přeložený jako *petit fou*, čili opět za použití adjektiva *petit*, které v tomto případě plní roli deminutivního sufixu. Adjektivum *follet* nebylo použito tedy ani v jednom případě. Při zadání tohoto slova do vyhledávání se objevilo pět výsledků, ovšem většina z nich byla ve spojení *feu follet*. V jednom případě bylo užito výrazu *ce printemps follet*, který byl do češtiny přeložený jako *laškovně podjaří*.

U slova *kamínek* nastal podobný případ jako u slova *kamének*. Nejčastější francouzské ekvivalenty tohoto slova jsou *pierre*, v několika málo případech, dále *caillou*, který se vyskytoval nejčastěji. Potom se v nezanedbatelném počtu objevoval výraz *petit caillou*, kdy opět můžeme sledovat, jak toto přídavné jméno dokáže změnit význam slova, které už tak v sobě zahrnuje určitou zdobnost. Navíc obecně u tohoto českého sufixu jsme se opět přesvědčili, že v češtině jsou deminutivní sufixy používány mnohem více, než je tomu ve francouzštině.

5.3.8. SUFIX –EČKA

U tohoto českého deminutivního sufixu jsou předmětem zkoumání následující slova: *maminečka*, *knížečka*, *Francouzečka*, *cikánečka*, *vlaječka*. Jak je patrné, tento sufix vyjadřuje jejich silné citové zabarvení a silnou subjektivitu. Proto bude velice zajímavé sledovat, zda má francouzština takové jazykové prostředky, aby tyto vztahy vyjádřila.

Maminečka se v korpusu vyskytla pouze jednou a to v následující větě: “ *Il longea l' estrade où l' orchestre distillait Ti-Manman chérie (...)*.” Její český ekvivalent zní: „*Prošel vedle pódia, kde orchestr nyní hrál Drahou maminečku (...)*.”⁴⁴ Jak je zřejmé, jedná se v tomto případě o název skladby a ne o pojmenování dané osoby. Můžeme vidět použití zvláštního tvaru *manman*, doplněný adjektivem *chérie*.

Slovo *knížečka* se objevilo v korpusu šestkrát. V jednom případě je ve francouzském překladu nahrazeno zájmenem *le*, čili nelze zjistit, jakým slovem bylo nahrazeno. V ostatních případech je jednou použito slovo *livre*, jinak ve všech ostatních *petit livre*.

---

⁴⁴ <http://korpus.cz/Park>

Při opačném postupu, tzn. zadání slova *livret* do francouzského korpusu se objeví devět výsledků hledání. Z toho *livret* má český ekvivalent buď *tenká knížka*, nebo *libreto*. Dále se objevují spojení *livret de caisse d'épargne*, což je *spořitelní knížka*. *Livret de famille*, s českou obdobou *sešit s rodinnými záznamy* a poslední *le livret d'enregistrement de residence*, česky *systém registrace obyvatel*. Výraz typu *petit livret* se v korpusu nevyskytuje.

Dalším zkoumaným slovem je *Francouzečka*. To se v korpusu objevilo jednou, přeložené jako *cette minuscule Française*: „*Oui, cette minuscule Française qui fête ce jour-là ses deux ans (...)*.“ V českém překladu: „*Ano, ta mrňavá Francouzečka, která ten den slaví teprve druhé narozeniny (...)*.“⁴⁵ V tomto případě bylo opět použito adjektiva *minuscule*, které vyjadřuje zdobnělost, ve smyslu velikosti, *très petite*. Navíc si můžeme povšimnout, že v českém překladu se před slovem *Francouzečka* nachází ještě adjektivum *mrňavá*, čili v češtině je zdobnělost mnohem více patrná nežli ve francouzštině.

Cikánečka bylo v jednom případě, z Hrabalovy *Příliš hlučné samoty*, přeložena do francouzštiny jako *Tsigane*. Ve zbylých třech případech bylo použito výrazu *petite Tsigane*.

Posledním zkoumaným slovem, s deminutivním sufixem *-ečka*, je *vlaječka*. Toto deminutivum, podobně jako u předchozího slova, se vyskytlo buď v klasické podobě *le drapeau*, nebo opět doplněné adjektivem s určitou deminutivní funkcí, čili *le petit drapeau*. Je potřeba zdůraznit, že adjektivum *petit* může také značit velikost, to znamená buď malé rozměry dané věci, nebo právě zdobnělost a s tím spojenou roztomilost, popřípadě kladný vztah k dané věci a určité citové zabarvení.

5.3.9. SUFIX –IČKA

U tohoto českého sufixu jsem vybrala ke zkoumání následující slova: *hračička*, *holčička*, *kaplička*, *ručička*, *nymfička*, *sestřička*.

Slovo *hračička* se v korpusu objevilo ve třech případech, z toho pouze jednou máme k dispozici slovo, které ho plně nahradilo, a to sice *petit gadget*. V ostatních dvou případech je potřeba zde citovat celou větu: „*Bien entendu , il est possible qu' il capte*

---

⁴⁵ Tamtéž

*aussi d' autres choses que de simples histoires de collégiens , ajouta -t-il dans un grognement .“ Tato věta má českou obdobu: „Samozřejmě by mohl zachytit i jiné věci než dětské hračky, ” zavrčel ještě.“⁴⁶ Vidíme, že pro české slovo je ve francouzštině užito výrazu *de simples histoires de collégiens*. Ve třetím případě se slovo *hračka*, ani jeho alternativa, ve francouzské větě vůbec nevyskytuje:“ *On vivrait sans doute tout aussi bien sans .“ Tato věta má v češtině toto znění: „Bez takových hraček bychom se možná měli lépe.“⁴⁷**

Slovo *holčička* se podle předpokladu vyskytlo v korpusu mnohokrát, celkem 79 krát. Z toho větší pestrost jeho překladu byla ve francouzských originálech. Z češtiny do francouzštiny bylo toto slovo překládáno buď jako *petite fille*, nebo za použití deminutivního sufixu *-ette* připojeného ke kmeni slova *fille*, čili *fillette*. Výskyt obou možných překladů byl relativně vyrovnaný. Zatímco při překládání z francouzštiny do češtiny bylo možné najít mnohem více variant tohoto slova. Ve většině případů převládala samozřejmě slova *petite fille* a *fillette*, bylo možné najít ale také *une fille*, *jeune fille* a v několika případech dokonce pouze *enfant*, kdy toto slovo je oproti českému *holčička* dost neutrální. U výrazu *jeune fille* je použitím přídavného jména kladen určitý důraz na věk.

Slovo *kaplička* má ve francouzštině obdobu *petite chapelle*. Zajímavé je sledovat, že z francouzštiny překládáme tento výraz jako *kaplička*, v jednom případě to bylo přeloženo jako *malá kaplička*, tzn. zdobnění tohoto výrazu je jak přídavným jménem *malá*, tak ještě použitím deminutivního sufixu *-ička*. V češtině máme mnohem větší možnosti při překládání a více způsobu tvoření zdobnělin než francouzština.

Ručička, ve smyslu u hodin, má francouzský ekvivalent *une aiguille*, což je deminutivum vytvořené přidáním deminutivního sufixu *-ille* ke kmeni, přídavnému jménu *aigu*. Toto slovo se dochovalo z 15. století.

Ručička, ve smyslu malá ruka, má ve francouzštině několik možností. Ve dvou případech se objevil výraz *une minuscule main*, čili použití přídavného jména *minuscule*, jehož primární význam je *un peu plus petit, assez petit* z latinského *minusculus*.⁴⁸ Dále se objevily výrazy jako *main, bras*, v jednom případě byl použit

---

⁴⁶ <http://korpus.cz/Park>

⁴⁷ <http://korpus.cz/Park>

⁴⁸ Le Petit Robert

výraz *des bras enfantins*, obecné slovo *bras* je doplněno přídavným jménem a to mu dává jistý zdvořilý význam, blíže ho specifikuje a určuje.

Slovo *nymfička* bylo v korpusu nalezeno v jednom případě a to ve tvaru *nymphette*, čili za použití deminutivního sufixu, přidaného ke kmeni slova *nymphe*. Význam tohoto slova je v Le Petit Robert definován jako: „ *Très jeune fille au physique attrayant, aux manières aguicheuses, à l'air faussement candide.* “

Sestřička se v korpusu objevila ve variantách *soeur, petite soeur, bonne soeur* ve smyslu *sestřička v nemocnici*. Při zadání výrazu *sourette*, který se nachází ve francouzském výkladovém slovníku, nebyl nalezen žádný výsledek.

5.3.10. SUFIX –ENKA/-ĚNKA

V případě tohoto sufixu budu rozebírat tato slova: *dívěnka, maměnka*. První z nich bylo v korpusu celkem 35 krát. V překladech z češtiny do francouzštiny se nejčastěji objevovaly tyto varianty: *une fille, jeune fille, petite fille*, výraz *moje zlatá dívěnko* byl do francouzštiny přeložen jako *ma mie jolie*. V jednom případě byl také použit překlad *la jeunette*, čili přídavné jméno *jeune* a francouzského deminutivního sufixu *-ette*.

Při opačném postupu z francouzštiny do češtiny můžeme ve francouzštině najít výrazy jako: *enfant, une jeune fille, une petite fille, fillette, adolescente*. Takže je patrné, že i francouzština může jinak vyjádřit slovo *fille*, pro které mám v češtině velkou škálu pojmenování.

U příkladu *maměnka*, který není v češtině tak častý a řadil by se spíše do regionálních variant slova *maminka*, se v korpusu vyskytly čtyři případy, všechny v Kunderově Žertu. Ve všech čtyřech případech bylo slovo do francouzštiny přeloženo jako *petite maman*. V některých případech ještě doplněno o přídavná jména jako v originále, např. *petite maman chérie, petite maman bien-aimée, petite maman tant adorée*. Tyto příklady dokazují jasnou citovou zbarvenost a vyjadřují náklonnost k dané osobě, a to jak v češtině, tak ve francouzštině, kde je slovo *maman*, které vyjadřuje citové zbarvení, doplněno o adjektivum *petite*.

5.3.11. SUFIX –INKA

V případě sufixu *-inka* budu rozebírat slova *květinka*, *maminka*, *skupinka*. Pojmenování *květinka* se objevilo ve francouzské alternativě pouze jako *fleure*. Po zadání výrazu *fleurette* do francouzského korpusu byly nalezeny čtyři výsledky. Francouzské slovo *fleurette* se v češtině překládá jako *kvíteček*, *kytička*.

Slovo *maminka* bylo v korpusu 211 krát. Podle očekávání byly nejčastější francouzské varianty tohoto slova *maman* a *mère*. Ve dvou případech se ale objevil také případ *manman* a v jednom hovorové *m'man*. Z častého výskytu slova *mère* si můžeme domyslet, že v češtině slovo *maminka* používáme mnohem častěji než Francouzi slovo *maman*.

Poslední slovo zakončené na sufix *-inka*, které je předmětem našeho zájmu, je slovo *skupinka*. V korpusu nalezeno celkem 56 krát a v zajímavých variantách. Z češtiny do francouzštiny bylo klasicky překládáno buď jako *un groupe* nebo *un petit groupe*. *Skupinka stromů* byla do francouzštiny přeložena jako *un bosquet d'arbres*, čili deminutivem od podstatného jména *bois*. Co se týče francouzských originálů, ze kterých se do českých překladů dostalo slovo *skupinka*, je situace velice různorodá a pozoruhodná. Kromě variant, které jsou zmíněny výše, můžeme najít výrazy jako: *la petite troupe*, zájmeno *quelques*, *le petit nombre*, *un groupuscule* – vzniklé kombinací slov *groupe* a *minuscule*. Dále *skupinka přátel*, ve francouzštině *une bande d'amis*, *skupinka vytrvalců* – *quelques irréductibles*, *skupinka jeho bližších přátel* – *le petit nombre d'intimes*, *skupinka stromů* – *un bosquet d'arbres*. Na příkladu slova *skupinka* můžeme opět vidět, že čeština dává přednost použití deminutivního sufixu, zatímco francouzština si vypomáhá různými synonymními výrazy, popřípadě použitím adjektiva *petit*, nebo křížením slov, v tomto konkrétním případě křížením slov *groupe* a *minuscule*, kdy vzniká výraz *groupuscule*.

5.3.12. SUFIX –UŠKA

U tohoto sufixu se budu zabývat slovem *dceruška*. Toto slovo je do francouzštiny překládáno jako *petite fille*, *fillette* nebo pouze *fille*. Ve francouzských originálech se vyskytuje pouze jako *fille* a *petite fille*. Při opačném postupu, tzn. při zadání slova *fillette* do francouzského korpusu se neobjevuje neuvěřitelné množství překladových variant, kdy některé se více či méně blíží významu tohoto slova. Můžeme

zde najít výrazy jako: *děvče, děvčátko, dívenka, holčička, holčina, malá holka, dítě, malé dítě, sestra, dceruška* a v jednom případě výraz *fillette gâtée*, v českém překladu *roztomilé třeštiprdlo*.

5.3.13. SUFIX –ENEČKA

U tohoto sufixu se budu zabývat pouze výrazem *míšenečka*. Bylo to jediné slovo, které se s tímto sufixem v korpusu vyhledalo. Francouzský ekvivalent toho slova v korpusu je *des bébés métis*: „*Ensuite il y avait eu l' affaire des deux filles mères, recueillies par l' hospice du Saint-Esprit, et qui avaient donné naissance presque simultanément à des bébés métis d' une évidente ressemblance.*“ Český překlad této věty zní: „*Pak přišla ta aféra s dvěma svobodnými matkami, které přijali ve špitále svatého Ducha a které tam povily téměř současně dvě míšenečky, jejichž vzájemná podobnost byla zjevná.*“⁴⁹ Ve francouzštině je tedy maličkost, nedospělost nebo určitá zdobnost vyjádřena slovem *bébé*.

5.3.14. SUFIX –ÁTKO

Poslední částí je zkoumání slov vytvořených pomocí českých deminutivních sufixů středního rodu. Prvním z nich je sufix *–átko*. U tohoto sufixu budu vyhledávat následující slova: *zvířátko, děťátko, prasátko, děvčátko, koťátko, jehňátko*.

Zvířátko má v korpusu 16 francouzských ekvivalentů. Ve francouzských překladech se vyskytl pouze výraz *des petites bêtes*. Čili opět za pomoci deminutivujícího adjektiva *petit*. Ve francouzských originálech byla opět škála tohoto slova mnohem pestřejší. Objevily se následující výrazy: *petit animal, des animaux, une bête, une petite bête* a také výraz *une bestiole*, který jsem také našla ve slovníku *Le Petit Robert* a jehož význam je právě *une petite bête*. Tento výraz vznikl za použití deminutivního sufixu *–iole*. Objevil se například ve větě: „*Donc Man Gnam perdait la boule devant la bestiole.*“⁵⁰

Dalším výrazem je *děťátko*. V korpusu se objevilo 16 krát. Ve francouzských originálech se vyskytly následující varianty: *bébé, petit bébé* – opět zesílení deminutivního významu za pomoci adjektiva *petit*, dále *enfant, nouveau-né a poupon*.

---

⁴⁹ <http://korpus.cz/Park>

⁵⁰ Tamtéž

Prasátko se v korpusu objevilo ve tvarech *cochon*, *petit cochon* a také dvakrát ve tvaru *porcelet*, tedy za použití deminutivního sufixu *-et*. Častěji se ovšem vyskytly výše zmíněné varianty tohoto slova. Po zadání slova *cochonnet* do francouzské části korpusu se objevila pouze jedna varianta. Spojení: „*Sa mère ressemble vraiment à un cochonnet* (...)“ zní v češtině: „*Fakt je jeho matka takhle vypasená* (...)?“

Dalším zkoumaným slovem je *děvčátko*. Podle předpokladu bylo toto slovo nejčastěji ve tvarech *fillette*, *petite fille*. V českém překladu se ale v jednom případě objevilo slovo *gamine*. Ve francouzském originále bylo jednou toto české slovo vyjádřeno spojením *une petite fraîcheur*. V tomto případě je spojení zjemněno přídavným jménem *petite*.

Pro výraz *koťátko* se v korpusu našly čtyři rovnocenné ekvivalenty, a to sice následující výrazy: *petit chat*, *ma poulette*, *chaton*, *les petits*. Slovo *chaton* je vytvořeno za pomoci sufixu *-on*, bylo také nalezeno ve výkladovém francouzském slovníku *Le Petit Robert*. Toto slovo pochází již ze 13. století. Výraz *poulette* je zde použit ve smyslu oslovení osoby, jak vyplývá z kontextu, ženského pohlaví. Následující výraz *les petits* ve smyslu děti, do češtiny přeložený jako *koťátka*: „*Les petits s'appellent Bernard, Philippe, Ernest et Kamicha* .“⁵¹

Poslední sledovaný výraz *jehňátko* byl ve všech třech případech přeložen z francouzského *agneau*. Zkusila jsem proto zadat výraz *agnelet*, který jsem našla ve výkladovém slovníku, a jehož výraz odpovídá francouzskému *petit agneau*, čili českému *jehňátku*. V korpusu se tento výraz nenachází.

5.3.15. SUFIX –KO

U tohoto českého deminutivního sufixu budu zkoumat pouze jedno slovo, a sice *očko*. To z toho důvodu, že je velice těžké v korpusu po jeho zadání najít jiná deminutiva středního rodu zakončená na tento sufix. Je to z důvodů již zmiňovaných výše – korpus zobrazuje všechna slova, v hojném počtu např. *jako*, *daleko*, a dále slova zakončená na jiné deminutivní sufixy, např. *-átko*.

Slovo *očko* má ve francouzštině následující možné varianty: *oeil*, v množném čísle *des yeux*, dále také *les petits yeux*. Z francouzštiny byl výraz *un regard malicieux*

---

⁵¹ <http://korpus.cz/Park>

také přeložen jako *zlomyslné očko*. V jednom případě se opět objevilo přídavné jméno *minuscule – les yeux minuscules*.

5.3.16. SUFIX –EČKO

U tohoto sufixu se budu zabývat těmito slovy: *městečko, kolečko, místečko*. *Městečko* se vyskytuje v překladech českých originálů jako *ville, petite ville* a v Hrabalově Postřižinách je překládáno jako *un bourg – městys*. Ve francouzských originálech je situace podobná, nejčastěji se objevují výrazy *ville, petite ville, village* a *bourgade – malý městys*.

Ačkoliv se *kolečko* v korpusu nachází pouze 18 krát, což je relativně málo, ve srovnání s jinými slovy, vyjádření tohoto českého deminutiva má ve francouzštině mnoho ekvivalentů. Nejčastěji se objevuje deminutivum *roulette*, pocházející již ze 12. století. Dále pak také slovo *rondelle, petit rond, un rond, des petites roues, une roue* a v neposlední řadě také *rouage*. Z uvedených příkladů vyplývá, že u některých výrazů není patrná zdrobnělost, jako je tomu u českého deminutiva, u některých výrazů je ovšem použito opět adjektiva *petit* a v prvním případě deminutivního sufixu *-ette*.

Posledním slovem je *místečko*. Ve francouzštině se objevuje jako *lieu* nebo *petit coin*. Co se týče metaforického označení *teplé místečko*, francouzština disponuje výrazy *des emplois peu contraignants et agréables* a *postes*. Ani v jednom z těchto případů nemá k dispozici deminutivum s deminutivním sufixem jako je tomu v češtině.

5.3.17. SUFIX –ÍČKO

Posledním zkoumaným českým deminutivním sufixem bude sufix *-íčko* a výrazy: *nádražíčko, tělíčko, psaníčko, kafičko*. Tento sufix je charakteristický svou vysokou mírou zdrobnělosti a citového zabarvení a zjemnění, proto bude zajímavé sledovat, jak se s takovým specifickým znakem francouzština poprala.

Nádražíčko ve všech čtyřech případech koresponduje s francouzským *petite gare*. Francouzština nedisponuje sufixem, který se dá ke kmeni *gare* připojit, proto použití deminutivujícího adjektiva *petite* byla jednou možnou alternativou.

Případ slova *tělíčko* je pozoruhodný. Ve všech francouzských originálech se vyskytuje slovo *corps*, které čeští překladatelé přeložili do češtiny právě jako *tělíčko*,

jelikož to kontext vyžadoval. Zatímco z českých originálů bylo zapotřebí vyjádřit právě určitou křehkost, kterou v sobě toho české slovo obsahuje. Proto můžeme v těchto případech najít výrazy: *un corps fluet*, *un petit corps*, *un corps menu*, *un frêle corps*, *un corps fragile*. Ve všech případech bylo obecné slovo *corps* doplněno nějakým adjektivem, které mu dodává patřičný nádech, jaký toto české slovo má. Francouzština má také k dispozici jedno deminutivum s významem *petit corps*, a to sice *corselet*. Je to ale slovo již zastaralé, což dokazuje i fakt, že v korpusu toto slovo ani jednou nebylo.

U slova *psaníčko* se setkáváme s těmito variantami: *message*, *petite lettre*, *billet doux* – *milostný dopis*, kterému se v češtině běžně říká *psaníčko*. Poslední případ je trochu zavádějící a český ekvivalent přesně neodpovídá tomu francouzskému: „*Ce n' était apparemment que pour préparer un poulet où la perfidie et le mystère formaient un mélange détonant* .“, do češtiny přeložené jako: „*Ale to, jak vyšlo najevo, jen proto, aby si pořádně připravila psaníčko, jež bylo výbušnou směsí poťouchlosti a tajemství.*“⁵²

Francouzština má ve své slovní zásobě výraz znamenající *petite lettre* – *une lettrine*. Takové slovo v korpusu ale není zaznamenáno.

Posledním zkoumaným výrazem bude *kafíčko*, běžné používané české slovo. V korpusu se objevilo pouze dvakrát. V obou případech je použito adjektiva s deminutivním významem *petit*, v jednom případě ve slovním obratu *un petit café*: „*Un petit café* ", *dit -on, avec une pointe de tendresse.*“, v druhém případě ve spojení *un petit noir*: „*Après l' arrestation , son instructeur l' avait salué comme une vieille connaissance : " Salut, Bouddha " , et il lui avait offert un petit noir et une cigarette*“.⁵³

5.4. PŘEHLED ČESKÝCH DEMINUTIV A JEJICH FRANCOUZSKÝCH EKVIVALENTŮ

ČESKÉ DEMINUTIVUM	FRANCOUZSKÉ EKVIVALENTY
Rarášek	<i>un diabolotin</i> <i>un lutin</i>
Potůček	<i>un filet de ruisseau</i> <i>un ruisseau</i>

⁵² <http://korpus.cz/Park>

⁵³ Tamtéž

	<p>un filet d'eau un petit ruisseau</p>
Ostrůvek	<p>un îlot une petite île un petit îlot</p>
Domek	<p>une maison une maisonnette une petite maison un petit chalet un pavillon un château un bâtiment une bâtisse</p>
Lesík	<p>un bois un bosquet</p>
Nožík	<p>un Opinel un petit couteau un couteau un bistouri un cutter</p>
Hajzlík	<p>une chiotte une grosse brute stupide couillon salaud les cabinets</p>
Dáreček	<p>un cadeau une manne un petit cadeau un avantage</p>
Blbeček	<p>un gros bêta un simple d'esprit analphabète (sombre) idiot</p>

Synáček	un fiston mon petit un petit garçon un fils à papa mon enfant un fils de riche
Stoleček	un Guéridon une petite table basse
Svetříček	un mini-pull
Andělíček	un angelot un petit ange
Chlebíček	un petit-four un petit pain des mouillettes
Hošíček	mon petit garçon ce petit pubard
Venkovánek	un pauvre cul-terreux
Beránek	un agneau un mouton un anneau un bouc émissaire
Nosánek	le nez le petit nez
Župánek	un peignoir
Otloukánek	personne que tout le monde aime détester
Kamének	un caillou une pierre
Pramének	une mèche des traits de lumière
Tatínek	un papa un père mon cher père

Plamínek	une petite flamme une minuscule flamme une flamme
Blázínek	un petit fou
Kamínek	un caillou un petit caillou une pierre
Maminečka	Ti-manman chérie
Knížečka	un petit livre un livre
Francouzečka	une minuscule Française
Cikánečka	une Tsigane une petite Tsigane
Vlaječka	un drapeau un petit drapeau
Hračička	un petit gadget
Holčička	une fillette une petite fille une jeune fille une fille un enfant
Kaplička	une petite chapelle
Ručička	une minuscule main une aiguille des bras enfantins la main
Nymfička	une nymphe
Sestřička	une petite soeur une soeur une bonne soeur
Dívěnka	une fille une jeune fille une petite fille

	ma mie jolie une jeunette un enfant une fillette une adolescente
Maměnka	une petite maman
Květinka	une fleur
Maminka	la maman une mère la manman la m'man
Skupinka	un groupe un petit groupe un bouquet d'arbres – skupinka stromů une petite troupe une bande d'amis – skupinka přátel quelques le petit nombre un groupuscule
Dceruška	une petite fille une fillette une fille
Míšenečka	un bébé métis
Zvířátko	une petite bête un petit animal un animal la bestiole une bête
Děťátko	un bébé un petit bébé un enfant un poupon un nouveau-né

Prasátko	un petit cochon un cochon un porcelet
Děvčátko	une fillette une petite fille une gamine une petite fraîcheur
Koťátko	un petit chat ma poulette un chaton les petits
Jehňátko	un agneau
Očko	un oeil les petits yeux les yeux minuscules un regard malicieux – zlomyslné očko
Městečko	un bourg une ville une petite ville une bourgade un village
Kolečko	un bouton une roulette une rondelle un petit rond un rond une petite roue une roue un rouage
Místečko	un lieu un petit coin
Nádražíčko	une petite gare
Tělíčko	un corps

	un corps fluet un petit corps un corps menu un frêle corps un corps fragile
Psaníčko	un message une petite lettre un billet doux
Kafíčko	un petit café un petit noir

5.5. SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU V Jazykovém KOrpusu INTERCORP

Cílem výzkumu v jazykovém korpusu bylo zjistit, zda tvorba deminutiv a augmentativ v češtině a francouzštině má určité společné rysy, či zda je naprosto odlišná. Jelikož z augmentativ byl zachycen pouze vzorek, budu se podrobněji soustředit na deminutiva, jichž byla převážná většina. Co se deminutivních sufixů týče, jejich používání naprosto dominuje v češtině a v porovnání s francouzštinou je jejich číslo mnohonásobně větší. Čeština má mnohem větší škálu slov a je třeba říci, že téměř od každého českého slova je možné za použití těchto sufixů deminutivum vytvořit. Ve francouzštině tomu tak není, a proto si při tvoření deminutiv, k jejichž kmeni není možné připojit sufix, vypomáhá adjektivem *petit*. Je zajímavé, že pokud ve francouzštině deminutivum existuje, jak je tomu např. v případě slova *maisonnette*, přesto se mnohem častěji vyskytuje spojení *petite maison*. Obecně lze říci, že použití tohoto adjektiva nad užitím deminutivních sufixů naprosto převládá. Dále si francouzština vypomáhá mnohými synonymními výrazy, kdy ovšem mnoho z nich nekoresponduje s deminutivním významem, jaký můžeme najít v češtině.

Dále bylo velice zajímavé sledovat, jak se liší jednotlivé překlady. Jak je již zmiňováno, v češtině se vyskytuje mnohem větší počet deminutiv než ve francouzštině. Je to patrné také při překládání francouzských textů do češtiny a naopak. Například pro české deminutivum *holčička* můžeme ve francouzštině najít pět ekvivalentů. Při hledání

jednotlivých výrazů bylo také zajímavé sledovat, jak byla překládána česká deminutiva do francouzštiny, či jak čeští překladatelé jednotlivé výrazy překládali z francouzštiny.

U francouzských překladů českých textů byly voleny různé postupy. Někteří volili francouzský ekvivalent s deminutivním sufixem, pokud byl k dispozici, a pokud k dispozici nebyl, volili druhou variantu, a sice použití adjektiva *petit*. Dále je potřeba zmínit, že pokud již bylo použito deminutivního sufixu, byl použit právě při překládání českých deminutiv do francouzštiny. Tak tomu bylo např. u výrazů *fiston*, *maisonnette*, *nymphette*, atd. Ve francouzských originálech, i pokud mají autoři k dispozici deminutivum, tak přesto upřednostňují použití adjektiva *petit* či jiného výrazu.

V některých případech bylo slovo ve francouzštině obecné, bez jakéhokoliv konotačního významu. V tom případě neodpovídal překlad zcela českému významu. Tak tomu bylo např. u slova *květinka*, které ve všech třech případech bylo z češtiny do francouzštiny přeloženo jako *fleur*, nebo u výrazu *dáreček*, které se objevilo ve tvaru *cadeau*.

Co se týče opačného postupu, a to sice překládání výrazů z francouzštiny do češtiny, mnoho francouzských výrazů, které vůbec deminutivní konotaci nemají, bylo do češtiny přeloženo jako deminutiva. To bylo např. v případě výrazů *bâtisse*, *pavillon*, *château*, *maison*, které byly shodně do češtiny přeloženy jako *domeček*. Dále např. *cadeau* – *dáreček*, *fil* – *synáček*, *mouton* – *beránek*, *nez* – *nosánek*, *peignoir* – *župánek*, *pierre* – *kamének/kamínek*, *livre* – *knížečka*, *main* – *ručička*, *enfant/fille* – *holčička*, *groupe* – *skupinka*, *bête* – *zvířátko*, *oeil* – *očko*, atd. Pramení to především z toho, čeština má mnohem větší produkci deminutiv a tudíž se vyskytují mnohem častěji, než ve francouzštině. Navíc, jak je již zmiňováno výše, může tvořit deminutiva pomocí deminutivních sufixů mnohem snadněji, jelikož má více kmenů k dispozici, tudíž této možnosti využívá častěji. Francouzština oproti tomu oplývá mnohem větším množstvím synonymních výrazů, a tudíž jsou potom francouzské ekvivalenty českých deminutiv mnohem pestřejší.

Na závěr je potřeba zdůraznit, že co se tvorby deminutiv ve francouzštině týče, při jejich tvoření ve veliké míře převládá používání adjektiva *petit*, které se přidává před obecné slovo a tím význam zjemňuje. A to i v případech, kdy francouzština má k dispozici deminutivum vytvořené pomocí deminutivního sufixu.

6. ZÁVĚR

Tématem této diplomové práce byla tvorba deminutiv a augmentativ v současné francouzštině. Pro samotné zpracování praktické části bylo nejprve důležité vydefinovat stěžejní pojmy, týkající se slova, slovní zásoby a slovtvorby obecně. Dále jsem se soustředila především na derivaci, konkrétně sufixaci, která je pro tvoření deminutiv a augmentativ nejdůležitější. Vysvětlila jsem základní pojmy afix, kmen, kořen slova. Podala jsem přehledný a ucelený seznam všech deminutivních a augmentativních sufixů, a to jak ve francouzštině, tak v češtině. Tento seznam byl velice důležitý pro další práci s elektronickým výkladovým slovníkem Le Petit Robert a také pro práci v jazykovém korpusu Intercorp.

Praktická část je rozdělena na dvě části. V první z nich jsem pracovala s elektronickým výkladovým slovníkem Le Petit Robert. Na základě seznamu augmentativních a deminutivních sufixů ve francouzštině jsem jednotlivé sufixy zadávala do pokročilého vyhledávání ve slovníku a ze získaných slov jsem analyzovala výskyt jednotlivých sufixů a jejich produktivitu. Nejproduktivnějším francouzským deminutivním sufixem je podle výsledků vyhledávání sufix *-ette*, nejproduktivnějším francouzským augmentativním sufixem, je sufix *-ard/-arde*. Slova zakončená na tyto sufixy se ve slovníku vyskytovala v nejhojnějším počtu. Je potřeba zdůraznit, že tyto sufixy mají také největší rentabilitu, tzn., že se mohou pojít s velkým počtem kmenů, a navíc byly po všechna staletí disponibilní.

Ve druhé části praktické části jsem pracovala s jazykovým korpusem InterCorp. Práce v korpusu byla již zaměřena na konkrétní praktické využití deminutiv a augmentativ v publicistických a beletristických textech. Cílem bylo vyzkoumat, zda se liší tvorba deminutiv a augmentativ v češtině a ve francouzštině, popřípadě, zda slova nalezená ve výkladovém slovníku jsou používána, či zda francouzština volí i jiné jazykové prostředky pro vyjadřování deminutivnosti a augmentativnosti. Jelikož je tato oblast velice obsáhlá a nebylo by možné v této práci obsáhnout naprosto všechna deminutiva a augmentativa v obou jazycích, zvolila jsem ten postup, že na konkrétních vybraných českých slovech jsem dokládala francouzské ekvivalenty.

Výsledkem této analýzy, která se soustředila především na deminutiva, jelikož jejich počet byl větší, je zjištění, že francouzština má mnohem menší zásobu těchto slov, než

je tomu v češtině. Souvisí to s tím, že v češtině můžeme vytvořit deminutivum téměř od každého kmene slova, což ve francouzštině nelze.

Dalším zajímavým zjištěním bylo, že ačkoliv francouzština oplývá některými deminutivy vytvořenými na základě deminutivních sufixů, v praxi je jejich využití menší. Oproti tomu se používají deminutiva vytvořená na základě přidání adjektiva *petit*, před obecné slovo. V některých případech bylo použito adjektiva *minuscule*, které v sobě také zahrnuje určitou zdobnělost. V jednom případě bylo použito předpony *mini*, která měla ekvivalent v českém sufixu *-íček*.

Některá slova, nalezená ve výkladovém slovníku, se v korpusu nevyskytovala vůbec ve významu, jaký jsme hledali, příkladem byla slova jako *tablette*, *campagnard*, *follet*, *agnelet*, apod.

Bylo zajímavé zkoumat také česká deminutiva, u nichž ve francouzštině víme, že k danému kmeni nelze připojit žádný sufix a sledovat, jak si s daným výrazem francouzština poradí. Výsledkem většinou byla škála jiných synonymních výrazů, užití adjektiva *petit*, či francouzský ekvivalent bez jakéhokoli konotačního výrazu.

Výsledkem této práce je tedy zjištění, že co se tvorby deminutiv a augmentativ v obou jazycích týče, tak ačkoli mají relativně stejný počet sufixů, čeština jich využívá mnohem více. Počet těchto slov v češtině je nepoměrně větší. Naopak proti tomu francouzština, jejíž některé jazykové kmeny nejsou tak rentabilní, využívá jiných jazykových prostředků, či právě užití adjektiva *petit*.

7. RESUMÉ

L'objectif principal de ce mémoire est la formation des augmentatifs et déminutifs en français contemporain. Le but est de donner une liste complète de tous les mots finis par les suffixes déminutifs et augmentatifs français et puis de comparer la formation de ces mots en français et en tchèque.

Le mémoire est divisé en deux parties – théorique et pratique. Dans la partie théorique je me concentre sur toutes les notions qui sont importantes pour la formation des mots. J'explique ce que c'est qu'un mot, je montre le concept du mot dans la théorie linguistique des structuralistes. Puis je me focalise sur son rôle dans le discours. Puisque le mot fait partie du vocabulaire d'une langue, il était important de montrer comment on l'enrichit. C'est pour cela que je parle de la composition, la siglaison et l'abréviation, et surtout de la dérivation – la préfixation et la suffixation. Je définis les notions clés comme la base, la racine, l'affixe. En ce qui concerne la suffixation, je donne une liste de tous les suffixes augmentatifs et déminutifs aussi bien en français qu'en tchèque, parce que c'était important pour la partie pratique.

La partie pratique est divisée en deux parties. La première partie est basée sur une recherche dans le dictionnaire français électronique Le Petit Robert. J'ai cherché tous les mots terminés par les suffixes déminutifs et augmentatifs, l'année de leurs formations et j'ai fait une liste complète. Dans cette liste on peut voir que le suffixe déminutif le plus utilisé est le suffixe *-ette* avec 151 mots créés. Le suffixe augmentatif le plus utilisé est le suffixe *-ard* avec 88 mots créés. Les autres suffixes sont aussi assez productifs mais leurs rentabilité n'est pas si grande donc le nombre des mots ne peut pas être si grande non plus. Il faut dire que cette recherche est basée sur un dictionnaire diachronique donc les nombres des mots ne sont pas absolument précis, parce que pour avoir vraiment tous les mots créés dans certaines siècles il faudrait chercher dans des dictionnaires synchroniques. Mais quand même on peut voir l'évolution de l'utilisation des suffixes donnés.

Dans la deuxième partie de la partie pratique j'ai travaillé avec le corpus linguistique InterCorp. Dans ce corpus j'ai comparé surtout les déminutifs tchèques avec leurs équivalents en français. Ce travail était très intéressant parce qu'il nous montre la différence entre ces deux langues en ce qui concerne la formation et surtout l'emploi des déminutifs.

Concernant la langue tchèque le nombre des déminutifs est beaucoup plus grand que le nombre des déminutifs en français. C'est parce qu'on peut ajouter un suffixe déminutif à presque toutes les bases tchèques ce qui n'est pas possible en français.

Il était aussi intéressant de trouver que même si le français a à la disposition un mot terminé par un suffixe déminutif, les déminutifs sont le plus souvent créés en utilisant l'adjectif *petit*, par exemple *petite maison* au lieu de *maisonnette*. Dans quelques cas le mot était précédé par l'adjectif *minuscule*. Nous pouvons aussi trouver en français beaucoup d'expressions synonymiques qui ont juste un équivalent en tchèque. Ce qui est aussi différent ce sont les traductions. Si les Français traduisent les déminutifs tchèques ils les traduisent surtout en utilisant les suffixes si les suffixes sont à la disposition. Si non, on utilise l'adjectif *petit*. Autrement si les Tchèques traduisent les livres français, ils utilisent les déminutifs beaucoup plus souvent, aussi dans les situations où les Français ne les utilisent pas. Donc les Tchèques ont ajouté à un mot une valeur conotative et un mot français ne dispose pas de cette valeur conotative.

Quelques mots qui étaient trouvés dans le dictionnaire Le Petit Robert n'étaient pas trouvés dans le corpus linguistique. Par exemple le mot *tablette*, qui était trouvé seulement à la forme *petit table*, donc le déminutif créé en utilisant l'adjectif *petit*.

Pour conclure, l'objectif de ce mémoire a été rempli, parce qu'on peut constater que le français et le tchèque ont presque le même nombre des suffixes déminutifs. Mais le tchèque les utilise plus souvent que le français. Même si le français dispose des mots terminés par les suffixes, on peut plus souvent trouver des mots précédés par l'adjectif *petit*.

POUŽITÁ LITERATURA

CORBIN, D., *Morphologie dérivationnelle et structuration du lexique*. Vol. 1. Tübingen, Niemeyer 1987.

DANEŠ, F., DOKULIL, M., KUCHAR, J. (a kol. pracovníků Ústavu pro jazyk český ČSAV), *Tvoření slov v češtině 2*. Academia, Praha 1967.

FILIPEC, J., ČERMÁK, F., *Česká lexikologie*. Academia, Praha 1985.

GUILBERT, L., *Fondements lexicologiques du dictionnaire. Grand Larousse de la langue française*. Larousse, Paris 1971-1978.

GUILBERT, L., *La créativité lexicale*. Larousse, Paris 1997.

LOTKO, E., *Slovník lingvistických termínů pro filology*. UP, Olomouc 2005.

NIKLAS – SALMINEN, A., *La lexicologie*. A. Collin, Paris 1997.

ŠABRŠULA, J., *Základy francouzské lexikologie*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1983.

ŠTICHAUER, P., *Tvoření slov v současné italštině*. Nakladatelství Karolinum, Praha 2007.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

Le Petit Robert de la langue française (version électronique, CD ROM 2001)

INTERNETOVÉ ZDROJE:

<http://atilf.atilf.fr/>

<http://www.korpus.cz/intercorp/?req=page:info>